

A Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága

Budapest

Donáti utca 35-45.

1015

Személyes beadvány	
ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: IV/1820-0/2014	
Érkezett: 2014 NOV 04.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 1 db	

Tisztelt Alkotmánybíróság!

A képviselőjében eljár: dr. Nádasi-Szabó Tamás) mint indítványozó (a továbbiakban: **Indítványozó**), az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (a továbbiakban: **Abtv.**) 26. § (2) bekezdése alapján, a 71. § (3) bekezdésében előírt törvényi határidőn belül

ALKOTMÁNYJOGI PANASSZAL

él, és kéri a Tisztelt Alkotmánybíróságot (a továbbiakban: **Alkotmánybíróság** vagy **AB**), hogy

- elsődlegesen állapítsa meg, hogy a 2/2014. sz. kúriai jogegységi határozat (a továbbiakban: **PJE**) és a PJE-ből származó követelmények érvényre juttatását célzó, a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: **Törvény**) **a maga egészében** Alaptörvény-ellenes a visszamenőleges hatály megsértése, a jogbiztonság sérelme miatt. Kéri annak megállapítását, hogy közjogi érvénytelenség miatt Alaptörvény-ellenes a törvény. Kéri, hogy az Alkotmánybíróság a Törvényt annak közjogi érvénytelensége miatt visszamenőleges hatállyal semmisítse meg.
- másodlagosan állapítsa meg, hogy Alaptörvény-ellenesek a PJE alábbi rendelkezései: rendelkező rész 2. és 3. pont, indokolás III. 2. és 3. pont,
- harmadlagosan állapítsa meg, hogy Alaptörvény-ellenesek a Törvény alábbi rendelkezései: 1. § (1)-(1a), (6)-(7) bekezdés, 3. §, 4. § (1) bekezdés, 6. §, 7.-15. §, 17. §, 19. §.
- A felsorolt rendelkezések az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe, T cikk (3) bekezdésébe, a XIII. cikk (1) és (2) bekezdésébe, és a XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdésébe ütköznek.
- Az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdése szerint Magyarország „független, demokratikus jogállam.”
- Az Alaptörvény T) cikk (3) bekezdése szerint „Jogsabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.”

- Az Alaptörvény XIII. cikke szerint „(1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.
(2) Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”
- Az Alaptörvény XXVIII. cikke (1) bekezdése szerint
„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”
„(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

Az Indítványozó az Alaptörvény-ellenesség megállapítása mellett kéri a sérelmezett rendelkezések megsemmisítését.

Az Indítványozó az indokait jelen beadványban részletesen kifejti.

I. Az Indítványozó érintettsége

I.1. Az Indítványozó élni kíván az Abtv. 71. § (3) bekezdésében biztosított törvényi lehetőséggel, mivel álláspontja szerint a PJE-vel, jogszabállyal, illetve jogszabályi rendelkezéssel összefüggő, és az indítványban felvetett tartalomnak megfelelő alkotmányossági aggály megfelel az Abtv. 26. § (2) bekezdésében foglalt, az alkotmányjogi panasz előterjesztését megalapozó követelményeknek.

Az Indítványozó álláspontja szerint a PJE határozattal és a Törvénnyel kapcsolatos érintettsége a **tisztességes eljáráshoz való alapjog**, valamint a **jogállamiság-jogbiztonság elve** – a következőkben részletesen kifejtett – sérelme miatt áll fenn. Ezen jogok sérelme közvetlenül, a Törvény hatályosulásával már bekövetkezett, ezért az Indítványozó álláspontja szerint az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti érintettsége megvalósult annak következtében, hogy sérült a tisztességes eljáráshoz való joga [Alaptörvény XXVIII.cikk (1) bekezdés]. A Törvény visszamenőleges hatállyal semmisnek tekinti a fogyasztói kölcsönszerződésekben alkalmazott árfolyamrést, továbbá előírja, hogy a fogyasztói kölcsönszerződésekben a szerződés részét képező egyoldalú kamatemelésre, költségemelésre, díjemelésre vonatkozó szerződéses kikötés tisztességtelenségét kell vélelmezni. A vélelem megtámadására a Törvény ugyan lehetőséget biztosít, de olyan eljárási feltételek mellett, amelyek nem teszik lehetővé a korrekt, körültekintő, alapos eljárás lefolytatását. Ráadásul úgy kellett az Indítványozónak a peres eljárásba belebocsátkozni, hogy az eljárás következményeivel nem lehetett tisztában, mert a fogyasztóval történő elszámolás módját később megalkotandó külön törvény állapította meg.

Az Indítványozó tudatában van annak, hogy az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint önmagában a jogállamiság-jogbiztonság alkotmányos elvére való hivatkozásra alapítottnak csak kivételesen lehet alkotmányellenesség/Alaptörvény-ellenesség iránti kérelmet előterjeszteni.

Az Alkotmánybíróság már a *régi Alkotmány* alapján [65/1992 (XII.17.) AB hat.] úgy értelmezte az akkori – lex imperfecta-ként megfogalmazott – „alkotmányjogi panasz”-t, hogy az az alapvető jogok védelmének eszköze. Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően későbbi gyakorlatában kialakította és következetesen alkalmazta azt az alapelvet, hogy a jogbiztonság sérelme *önmagában véve* nem alapjogi sérelem, azonban – álláspontját a 1140/D/2006 AB végzésben (ld. Alkotmánybíróság Határozatai 2008, 3578-3580.) összegezve arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogbiztonság általános értelemben vett sérelmének két konkrét esetében anélkül is vizsgálja a jogbiztonság sérelmét, hogy emellett valamely konkrét alapjog sérelme bekövetkezne. A két eset a következő:

- * a visszaható hatályú jogalkotás és
- * a felkészülési idő hiánya.

Az új *Alaptörvény* alapján az Alkotmánybíróság folytatta ezt a gyakorlatát és a B) cikk (1) bekezdés sérelmét hasonlóképpen kivételes esetnek tekintve álláspontját a 3062/2012 (VII.26.) AB határozatban összegezte. A testület megismételte: az adott ügyben a visszaható hatályú jogalkotás, és a felkészülési idő hiánya miatt érdemben vizsgálta az indítványokat, azonban a jogbiztonságra való egyéb hivatkozásokat elutasította.

Az AB álláspontja szerint tehát a fenti két tényálláson kívül önmagában véve a jogállamiság-jogbiztonság sérelmére csak akkor lehet hivatkozni, ha ehhez valamilyen alapjog sérelme is kimutatható. Ezt megerősítette az Alkotmánybíróság a 3033/2013. (II.12.) AB végzésében is.

A fentiek alapján megállapítható, hogy jelen esetben egyfelől e két kivételes eset (visszamenőleges hatályú jogalkotás, felkészülési idő hiánya) feltételei jelen ügyben teljesülnek, másfelől az Indítványozó nem önmagában véve a jogállamiság-jogbiztonság sérelmére hivatkozik, hanem konkrét alapjogok sorának sérelmére is. Ebből következően az Indítványozó megítélése szerint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése, és az AB állandó gyakorlata alapján a jogállamiság-jogbiztonság sérelmére való hivatkozást megalapozottnak lehet tekinteni.

Az Indítványozó álláspontja szerint a közvetlen jogsérelem annak következtében állt be, hogy a Törvény a hatálya alá tartozó, tíz évet meghaladó periódusban kötött fogyasztói kölcsönszerződések árfolyamrésre vonatkozó rendelkezéseit semmisnek és az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó rendelkezéseit pedig vélelmezetten tisztességtelennek minősítette. A tisztességtelenségi vélelmet elvileg ugyan meg lehet támadni, de olyan sajátos, külön eljárási szabályok szerint, amelyek a sikeres megtámadásra nem adnak valóságos esélyt, és sértik az Indítványozó tisztességes eljáráshoz való jogát. Az Indítványozó az ezzel kapcsolatos indokait később részletesen kifejti.

A tisztességtelenségre vonatkozó törvényi vélelem megdöntése hiányában és az árfolyamrés semmisségével kapcsolatos jogkövetkezményként a pénzügyi intézmény köteles a fogyasztóval elszámolni. Az elszámolás további részleteinek megállapítását a Törvény azonban egy későbbi külön törvényre utalja, amely majd az elszámolás módját és határidejét rögzíti. Az eddigi becslések szerint a bankrendszernek szektorszinten 900 és 1000 milliárd forint közötti visszafizetési kötelezettsége származik.

Az Indítványozó előzetes számításai szerint az őt terhelő visszafizetési kötelezettség összege hozzávetőlegesen 6,3 milliárd forint, ami megközelíti az Indítványozó jegyzett tőkéjének 50%-át.

Így elmondható, hogy az Indítványozónak közvetlen és rendkívül jelentős mértékű vagyoni hátránya származik a Törvény hatályosulása kapcsán.

A Törvény valamennyi fogyasztói kölcsönszerződés esetében felfüggeszti a követelések behajtása iránt folyamatban levő végrehajtási eljárásokat. A felfüggesztés bizonytalan ideig tart, annak lejártát a később megalkotandó törvény fogja megállapítani. A felfüggesztés valamennyi olyan szerződésre vonatkozik, amely árfolyamrést, vagy egyoldalú szerződésmódosításra jogosító rendelkezést tartalmazott, még akkor is, ha a pénzügyi intézmény a konkrét fogyasztói szerződés esetében soha nem gyakorolta ezt a jogot.

A Törvény jelentős mértékű, összecszerűségében nem számszerűsíthető közvetlen vagyoni jellegű hátrányt okozott az Indítványozónak.

Az Indítványozó álláspontja szerint az a körülmény, hogy az alkotmányjogi panasszal támadott törvényi rendelkezések által előidézett jogsérelem a jogszabály hatályba lépésével közvetlenül bekövetkezett azáltal, hogy a Törvény rendelkezései kizárják vagy ellehetetlenítik a vélelem tisztességes bírósági eljárás során való megdöntésének megkísérlését, megalapozza az Indítványozó érintettségét. A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése miatt nem lehet jogorvoslati eljárást igénybe venni. A Törvény által rendszeresített vélelem-megdöntési per nem az alapvető jog sérelmének orvoslására szolgál, hanem éppen ellenkezőleg, mivel a vélelem-megdöntési perre irányadó törvényi előírások maguk is alaptörvény-ellenesek.

Ami az Abtv. 29. § azon feltételét illeti, kétséget kizáróan fennáll, hogy „alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésről” legyen szó. A tisztességes eljárás alapvető jogának oly mértékű korlátozásáról, és a jogbiztonság olyan mértékű sérelméről van szó, amely az adott perekben ténylegesen az Indítványozónak, mint felperesnek az alapjogtól, illetve alkotmányos elv védelmétől való megfosztását jelenti. Az alapjogtól és a jogbiztonság nyújtotta védelemtől való megfosztás kétségtelenül alapvető jelentőségű kérdés.

I.2. A tisztességes eljáráshoz való jog

A Törvény korlátozza a bizonyítékok benyújtásának lehetőségét [Törvény 10. § (3) bekezdés], a tisztességtelenségi vélelem megdöntésével kapcsolatos kereset benyújtására irreálisan rövid határidőt szab [Törvény 8. § (1) bekezdés], ezáltal megfosztja a felperest bizonyítékai teljes körben való előterjesztésének lehetőségétől. Különösen súlyos jogfosztás, alapjogsérelem az, hogy míg alperes a tárgyaláson is válasziratot nyújthat be, felperesnek erre nyomban kellene – annak ismerete nélkül – reagálnia [Törvény 10. § (4) bekezdés], amely a válaszadás jogától való megfosztást kodifikálja. Ugyancsak a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét jelenti az, hogy az elévülés nyugtvásának kérdése külön törvényre van utalva, amely **a felperes részére** nyitva álló határidőben még nem született meg, így felperes el van zárva annak lehetőségétől, hogy meghatározza követelését, minthogy nem tisztázható: mely követelései évültek el és melyek nem [Törvény 1. § (7) bekezdés].

A bizonyítási eszközök igénybevételének szűk lehetőséget biztosító törvényi rendelkezések következtében a bíróságnak olyan szakkérdésekben kell döntenie, amelyeket csupán a

formális logika szabályaira hagyatkozva nem lehet eldönteni. A nem teljes körű bizonyítási eljárással sérül a peres feleknek a tisztességes eljáráshoz való joga.

I.3. Visszamenőleges hatály

I.3.1. Mind a PJE (III.1. pont), mind pedig a Törvény időbeli hatálya folytán [1. § (1) bekezdés] 2004.05.01. napjáig – az ettől a naptól a Törvény hatályba lépése napjáig megkötött szerződésekre, tehát – visszamenőleges hatállyal tartalmaz rendelkezéseket.

A visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalma az Alaptörvénynek a jogállamiságból [B] cikk (1) bekezdés] levezetett jogbiztonság követelménye alapján az Alkotmánybíróság állandó gyakorlatának tekinthető – még a korábbi Alkotmány [2. § (1) bekezdés] alapján kidolgozott – sarkköve, alapvető értéke.

Ez azt a követelményt fejezi ki, hogy „a jog egésze, egyes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára előreláthatóak legyenek [11/1992. (III.5.) AB határozat, ABH 1992, 84.]. Másutt az Alkotmánybíróság hangsúlyozta: „a jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket” [56/1991. (IX.8.) AB határozat, ABH 1991, 393].

I.3.2. A kiszámíthatósághoz kapcsolódik a megfelelő *felkészülési idő*, azaz annak biztosítása, hogy a jogszabályok címzettjei jövőbeli magatartásuknak a jogszabály rendelkezéseire igazítása céljából annak alkalmazására megfelelően fel tudjanak készülni [28/1992. (IV.30.) AB határozat. II. pont; 51/2010. (IV.28.) AB határozat].

Minthogy a visszamenőleges hatályú jogalkotás – múltbeli magatartást is időbeli hatálya alá vonva – ezt eleve kizárja, ezért az is sérti a jogbiztonságot, ha a nem visszamenőleges hatállyal hatályba lépő jogszabályt a hatályba lépése előtt létrejött jogviszonyokra is alkalmazni kell [57/1994. (XI.17.) AB határozat].

I.3.3. A jogbiztonsággal és a visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmával szorosan összefüggő kérdés a *lezárt jogviszonyok* jogalkotási beavatkozás révén történő megbolygatása. A jogszabállyal megállapított lakáshitel-kamatok mértékének felemelését: a szerződések tartalmába való beavatkozást az Alkotmánybíróság 32/1991. (VI.6.) AB határozatával csak egészen *rendkívüli helyzetben, kivételesen*: az 1990-es rendszerváltással járó társadalmi változások miatt minősítette alkotmányosnak.

Ezt továbbgondolva a 11/1992. (III.5.) AB határozat leszögezte, hogy lezárt jogviszonyokat jogalkotással csak egészen kivételesen lehet megváltoztatni: a kivételt az indokolhatja, ha a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv ezt elkerülhetetlenül szükségessé teszi, és nem okoz ezzel *aránytalan* sérelmet. A kifejezetten a PJE és a Törvény szabályozási tárgyát képező szerződések megbolygatásával kapcsolatban az Alkotmánybíróság 8/2014. (III.20.) AB határozatában kifejezett alkotmányossági követelményként írta elő, hogy fennálló szerződések jogszabály útján történő utólagos módosítása – amennyire lehetséges – *minden érintett fél* méltányos érdekeinek figyelembe vételével történjen. A határozat szerint a szerződésmódosításnak *érdekegyensúlyra* kell törekednie.

A PJE és a Törvény rendelkezéseit – minthogy a 2004. május óta megkötött szerződésekre vonatkoznak – értelemszerűen annyiban lehet alkalmazni, amennyiben *szerződéses kikötésekről* van szó.

I.3.4. Ennek megfelelően figyelemmel kell lenni arra, hogy a PJE és a törvény által szabályozott egyik legfontosabb kérdéskörben: az egyoldalú szerződésmódosítás tisztességessége feltételeinek meghatározása kérdéskörében (PJE 2. pont, törvény 4. § (1) bekezdés) 2010.01.01.óta a szerződés-módosítás gyakorlásának feltételeit jogszabály: a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: **Hpt.**) 210. §-a határozza meg. Amennyiben tehát az általános szerződési feltételeket közzé tevő hitelező az egyoldalú szerződés-módosítás gyakorlásának feltételeit ennek megfelelően beiktatta feltételei közé, úgy e feltételekre, mint jogszabályban meghatározottakra a tisztességtelenség minősítése értelmezhetetlen. A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: **régi Ptk.**) a szóban forgó szerződések *megkötésekor hatályos 209. § (6) bekezdése egyértelműen kizárja a tisztességtelenné minősítést akkor, ha a feltételt jogszabály állapítja meg, vagy azt jogszabály előírásainak megfelelően állapították meg.* Tekintettel arra, hogy ezekben az esetekben már nem szerződésben kikötött, hanem szerződésbe *inkorporált jogszabály-szövegről* van szó, ez egyértelmű. Az ilyen kikötések önmagukban véve a tisztességtelenség polgári jogi szempontjából értékelhetetlenek, legfeljebb alkotmányossági vizsgálat tárgyává tehető, azonban nem a kikötés, hanem csakis az azt előíró *jogszabály*. Ilyen vizsgálatra ez ideig nem került sor.

Fentieket összegezve és a jogbiztonság alkotmányos elvének az Alkotmánybíróság által kibontott tartalmával összevetve megállapítható, hogy a PJE és a Törvény időbeli hatálya kizárólag a 2004.05.01. és 2010.01.01. között kötött szerződésekre vonatkoztatható, azaz a jogalkotó egy 2014. évben elfogadott törvénnyel kétséget kizáróan és vitathatatlanul visszamenőleges jogalkotást valósít meg. Bár a jelen vizsgálat tárgyát képező fogyasztói kölcsönszerződések tartós szerződéses jogviszonyok, és így nem mind zárultak le 2010.01.01.-ig, azok tekintetében, amelyek lezárultak, a jogbiztonság sérelme ipso facto megállapítható.

I.3.5. Azon még élő fogyasztói kölcsönszerződések esetében, amelyeket 2010.01.01. után kötöttek és megfelelnek a jogszabályi előírásoknak, a jogszabályi beavatkozás alkotmányosságának a fenti alkotmánybírósági gyakorlat szerint az a feltétele, hogy valamely másik alkotmányos elv vagy alapjog érvényre juttatása érdekében korlátozni szükséges a jogbiztonság tartalmát alkotó követelmény-rendszer hatályát, azaz az alól *kivételt* lehet tenni. A PJE és a Törvény nem jelöli meg ilyen kivétel indokát, még kevésbé hivatkozik alkotmányos indokra, ilyen indokot magunk sem tudunk felfedezni. A Kúria jogegységi határozatából származó egyes követelmények érvényre juttatása (Törvény preambuluma - első mondat) nem alkotmányos elv, az az alkotmányjoggal semmilyen összefüggésbe nem hozható, hiszen az a bírósági gyakorlat egységesítését, a jogértelmezés egységét hivatott biztosítani a bírósági szervezeten belül, az ítélezési gyakorlat orientálásán keresztül. Minthogy a kivétel szükségessége nem igazolt, így a beavatkozás arányosságát már nem is kell vizsgálni: a beavatkozás a PJE és a Törvény a maga egészében a másik alkotmányos elv érvényre juttatása szükségességének hiánya miatt alkotmányellenes.

Meg kell továbbá jegyezni, hogy a Hpt. 2009. 08.01. napjáig hatályos szövege is előírta azt, hogy a szerződés egyértelműen meghatározott feltételek közlése mellett tegye lehetővé az egyoldalú szerződésmódosítást. A Hpt. 2009.08.01. napjától hatályos szövege már ok-okozati összefüggésben álló feltételek meghatározását írta elő azzal, hogy ennek bizonyítása a pénzügyi intézményt terheli. 2010.01.01.-től pedig már az okok-körülmények tételes felsorolást tette kötelezővé a Hpt., amelyhez járult a 275/2010. (XII.15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: **Korm. Rendelet**), amely a lakáscélú kamatok ügyfél számára kedvezőtlen változtatásának szerződésbe inkorporálandó okait taxatív felsorolta.

I.3.6. Látható, hogy nem pusztán a régi Ptk. 209. § (6) bekezdése alá tartozó esetről van szó, amikor tehát a tisztességtelenséget vizsgálni sem lehet, mert az – jogszabályról lévén szó – fel sem merül, illetve értelmezhetetlen. Arról is szó van – ugyanazon érem másik oldalaként –, hogy már a 2009.08.01.-jét követően alkalmazott egyoldalú szerződés-módosítási feltételek is a régi Ptk. 209. § (6) bekezdése alá estek, mivel jogszabály *előírásának megfelelően* határozták meg azokat. Fentiekből az következik, hogy a jogszabálynak megfelelő – ráadásul a megfelelő pénzügyi felügyeleti szerv (akkori PSZÁF) ellenőrzése alatt álló, és az által nem kifogásolt magatartás tanúsításáról van szó: jogkövető magatartás viszont nem minősíthető utólag, visszamenőleges hatállyal jogsértőnek. Általánosságban persze egy kifogás alá eső jogszabályt – tehát magát a jogszabályt – a jövőre nézve módosítani lehet, de visszamenőlegesen az annak megfelelő jogkövető magatartást jogellenessé minősíteni nem.

A jogkövetés ugyanis maga a jogbiztonság esszenciája: annak tapintható, megélhető élménye, hogy a jognak megfelelő magatartás tanúsítása (és persze megsértése is) előre látható, kiszámítható következményekkel jár. E következmények levonása a hatályos jog által lehetővé tett keretek között zajlik, és annak megváltozása új magatartás előírását, az új szabályokhoz való igazodás kényszerét váltja ki.

I.3.7. Összefoglalva: a jogkövetés visszamenőleges, már tanúsított magatartásra vonatkozóan jogsértéssé minősítése sérti a jogbiztonság követelményét, ezért a PJE és a Törvény a jogkövetés oldaláról nézve is alkotmányellenességhez vezet.

Megítélésünk szerint a PJE, és a Törvény az általa érintett szerződésekbe való visszamenőleges hatályú tartalmi beavatkozással szükségtelenül, minden egyéb jogi érdek megalapozottsága nélkül sérti a jogbiztonság alkotmányos elvét. A PJE és a Törvény koncepciója alapjául szolgáló, az elérni kívánt célhoz felhasznált eszköz:

- * a visszamenőleges jogalkotás a 2004.05.01.-2009.08.01. közötti időszakban kötött szerződések tekintetében a jogbiztonság alkotmányos elvének megsértése és a kivétel igazolatlansága/igazolhatatlansága miatt alkotmányellenes;
- * a 2009.08.01. után kötött szerződések tekintetében a jogkövetés zárja ki a jogsértővé nyilvánítást, ezért ebben az esetben is visszamenőleges hatályú jogalkotásról van szó, amikor az alkotmányellenességet a jogbiztonság ebből a körülményből következő sérelme indokolja.

Ezen a megállapításokból értelemszerűen következik az az általános megállapítás, hogy nézetünk szerint a PJE és a Törvény *a maga egészében alkotmányellenes*.

A probléma nem önmagából abból ered, hogy az egyoldalú szerződés-módosításra vonatkozó szabályok időbeli hatálya visszamenőleges hatályú jogalkotást eredményez. Alkotmányossági problémát okoz az is, hogy a fentiekből kitűnően mind a PJE, mind a Törvény alapján *bizonytalanság* van abban a tekintetben, hogy a bennük foglalt rendelkezések egyik súlyponti

csoportja (az egyoldalú szerződésmódosítás szabályai) tekintetében *mely szerződésekre* alkalmazandó a PJE és a Törvény, és melyekre nem.

A Törvény 4. § (1) bekezdésébe foglalt kritériumok fenti vizsgálata arra az eredményre vezetett, hogy ezek a szabályok 2009. óta (minthogy jogszabály által meghatározott kikötésekről van szó) nem alkalmazhatók, ám a Törvény 1. § (1) bekezdése minden 2004.05.01. óta kötött szerződésre terjeszti ki/állapítja meg a Törvény hatályát. Ez a bizonytalanság *jogértelmezéssel nem oldható fel*, mivel a két jogforrás *alkonceptiójából* fakadó *bizonytalanságról* van szó. További bizonytalansághoz vezet a fogyasztói kölcsönszerződések körére vonatkozóan a Törvény 1. § (1a) bekezdése, amely a deviza alapú és forint alapú kölcsönszerződések mellett kiterjesztette a Törvény hatályát a deviza kölcsönszerződésekre is. A fogyasztói kölcsönszerződés fogalmát a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (a továbbiakban: **Módosító Törvény**) bővítette ki, amely kibővítést az Indítványozó mint felperes a tisztességtelenségi vélelem megdöntésére irányuló per megindításakor nem mérlegelhetett, azzal számolni nem tudott. Az ilyen bizonytalanság: a tárgyi és időbeli hatály bizonytalansága sérti a jogbiztonság követelményét, ezért a PJE és a Törvény egészét tekintve vezet a jogbiztonság sérelméhez, vagyis alkotmányellenességhez. Ez az alkotmányellenesség a Törvény 1. § (1), bekezdése és a 4. § (1) bekezdése közötti ellentmondásban jelenik meg, de ez az ellentmondás elbizonytalanítja, elrelativizálja az 1. § (1) és (1a) bekezdések megítélését is, így bizonytalanná válik a Törvény által érintett *címzettek köre is*. A 4. § (1) bekezdésében megjelenő bizonytalanság kihat a Törvény tárgyi és időbeli hatályát meghatározó 1. § (1) és (1a) bekezdésekre is, mivel ezeknek kellene tartalmaznia a 4. § (1) bekezdés hatályával kapcsolatos ellentmondás feloldását. A bizonytalanság általános volta megalapozza a PJE-nek és a Törvénynek *a maga egészében* történő alkotmányellenessé minősítését a jogbiztonság sérelme miatt ebből a szempontból is.

I.3.8. Végül megjegyezzük, hogy az *uniós joggal való összhang* alkotmányos követelményének sérelmére utal az **Európai Központi Bank** 2014.07.28-i *véleménye* is. A vélemény (3. pont; Különös észrevételek, 3.2. pont) hangsúlyozza, hogy a Törvény visszaható hatálya „nem tűnik” összhangban lévőnek a 2014/17/EU irányelvvel, amely ugyan lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy devizahitelekre vonatkozó – az eddigieken túlmenő – további rendelkezéseket vezessenek be, azonban kizárja a visszaható hatályt. Ugyanakkor az Indítványozó megjegyzi, hogy nem kizárólag ezen irányelv bír relevanciával a visszamenőleges hatály tilalmára vonatkozóan, ugyanis a visszamenőleges hatály tilalma a nemzetközi jog olyan régen ismert és alkalmazott elve, amely a művelt nemzetek által elismert általános jogelv (és egyben a jogbiztonság elvének is szerves része)¹. Ebből a szempontból régen, és még a fent említett irányelv hatályba lépése előtt a nemzetközi jog része, amely így az Alaptörvény Q) értelmében a magyar jog szerves része.

Minthogy a PJE és a Törvény ebben az esetben is az Alaptörvény E) és Q) cikkébe ütközik, a két jogforrás *a maga egészében* ez okból is alkotmányellenes.

¹ Nguyen Quoc Dinh – Patrick Daillier – Alain Pellet – Kovács Péter: Nemzetközi közjog – Osiris kiadó 1998.69. o

I.3.9. Az Alkotmánybíróság a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességéről szóló 33/2012. (VII. 17.) AB határozatában az érintettség, az alkotmányjogi panasz befogadhatósága kapcsán leszögezte: „... a panasz befogadhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen az, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen, aktuálisan érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek. Az Alkotmánybíróság a panaszok befogadhatóságának elbírálása során érintettnek tekintette azokat az indítványozókat, akiknek az ügyében a támadott jogszabály alkalmazása, azaz végrehajtása megkezdődött, illetve a köztársasági elnöki határozatban foglalt felmentéssel teljesült. ... Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az érintettség abban az esetben is megállapítható, ha jogszabály alkalmazására, érvényesítésére szolgáló cselekmények még nem történtek, de jogszabály erejénél fogva olyan jogi helyzet keletkezett, amelyből egyértelműen következik, hogy a panaszolt jogsérelem közvetlenül belátható időn belül kényszerítően bekövetkezik. ... A panaszhoz csatolt iratokból (szakvizsga bizonyítvány másolata, kinevezési okmány másolata) megállapítható, hogy a bírák felmentésére vonatkozó - fent ismertetett - szabályokat figyelembe véve a panaszokat aláíró bírák döntő többsége törvény alapján már felmentési idejét tölti. Mindegyik indítványnak vannak olyan aláírói, akik már a felmentési idejüket töltik, illetőleg akiket még ebben az évben törvény alapján fel fognak menteni. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a befogadhatóság szempontjából releváns érintettség a panaszosok oldalán fennáll.”

Az előzőekben kifejtettekre figyelemmel indokolt, hogy az Alkotmánybíróság – az Abtv. 29. §-a szerint – jelen alkotmányjogi panasz befogadásáról az Indítványozóra nézve kedvezően határozzon.

II. Részletes indokaink

Az Indítványozó előadja, hogy a Törvény által felállított vélelem megdöntése érdekében pert indított, amely per másodfokon a Fővárosi Ítélőtábla 9.Pf.21.415/2014. számon van folyamatban. A peres eljárást a bírói tanács felfüggesztette, és a Törvény számos rendelkezése vonatkozásában alkotmánybírósági eljárást kezdeményezett. **Az Indítványozó úgy véli, hogy a Törvénynek a Módosító Törvénnyel módosuló rendelkezései is alkotmányos aggályokat vetnek fel, ezért az Indítványozó jelen alkotmányjogi panaszban a peres eljárásban nem érintett, a bíróság által figyelmen kívül hagyott, újabb alkotmányos aggályokat is kifejti.** Az Indítványozó véleménye szerint a Törvény – jelen beadványban kiemelt – számos rendelkezése közvetlenül is jogsérelmet okoztak az Indítványozónál, amely rendelkezéseknél az Indítványozónak nincs lehetősége a jogsérelem jogorvoslati úton történő orvoslására, így például:

- az árfolyamrés tisztességtelensége,
- a visszaható hatály tilalma,
- a bizonyítékok köre,
- a diszkrimináció tilalma,

- eljárási határidők.

Fenti indokok alapján az Indítványozó megalapozottan terjeszti elő jelen alkotmányjogi panaszát az Abtv. 26. § (2) bekezdésére tekintettel.

II.1. A PJE és a Törvény alkotmányjogi panasszal támadott rendelkezéseinek ismertetése

Az Indítványozó a PJE alábbi rendelkezéseit kifogásolja: rendelkező rész 2. és 3. pontjai

„2. Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő szerződéses rendelkezés akkor tisztességtelen, ha az nem felel meg a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről szóló 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. pontjában felsorolt elveknek (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve; tételes meghatározás elve; objektivitás elve; ténylegesség és arányosság elve; átláthatóság elve; felmondhatóság elve; szimmetria elve).

Ezen elvek alapján az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét szabályozó szerződéses rendelkezések akkor nem tisztességtelenek, ha azok a fogyasztó számára világosan és érthetően meghatározzák, hogy a hivatkozott PK véleménynek megfelelő ok-listában megjelölt körülmények változásai milyen módon és mértékben hatnak ki a fogyasztó fizetési kötelezettségére; egyben pedig lehetővé teszik annak ellenőrizhetőségét, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra a szerződéses rendelkezések betartásával az arányosság, a ténylegesség és a szimmetria elvének érvényre juttatása mellett került-e sor.

3. A folyósításkor a pénzügyi intézmény által meghatározott vételi, a törlesztésekkor pedig az eladási árfolyamok (különnemű árfolyamok) alkalmazása tisztességtelen, mert ezekkel szemben nem áll a fogyasztónak közvetlenül nyújtott szolgáltatás, így az számára indokolatlan költséget jelent. E rendelkezések azért is tisztességtelenek, mert alkalmazásuk gazdasági indoka a fogyasztó számára nem világos, nem érthető, nem átlátható. A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésekben szereplő vételi és eladási árfolyamok, mint átszámítási árfolyamok helyett a Magyar Nemzeti Bank hivatalos deviza árfolyama válik a szerződés részévé a Ptk. 231. § (2) bekezdésében meghatározott diszpozitív törvényi rendelkezésre tekintettel, mindaddig, amíg kógens törvényi rendelkezés nem lépett azok helyébe.

A Kúria az EBH.2013.G.10. számon közzétett határozat elvi bírósági határozatként való fenntartását megszünteti.”

II.2. A PJE jogforrástani értékelése

II.2.1. A jogegységi határozat funkciója az, hogy biztosítsa a bíróságok jogalkalmazásának egységét [Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdés], amely határozat a bíróságokra nézve kötelező erővel bír. E határozatokat az Abtv. 37. §-a jogszabályként kezeli: felülvizsgálatára az Alkotmánybíróság számára hatáskört biztosít és a jogegységi határozatokkal kapcsolatos indítványokra a jogszabályokra vonatkozó szabályokat rendeli alkalmazni. Az eljárás rendeltetése ez esetben is a határozat tartalma és az Alaptörvény közötti összhang, vagyis a határozat alkotmányosságának biztosítása.

II.2.2. Az alkotmányosság alapkérdése az, hogy a jogegységi határozat a jogalkalmazás körében maradjon, azaz jogszabály-értelmezést végezzen. Amint ezt már a 12/2001. (V.14.) AB határozat megfogalmazta, az intézménynek alkotmányos szerepkörén belül kell maradnia, ebből nem léphet ki, a bíróság nem válhat jogalkotóvá.

Ezt az álláspontot fenntartotta és konkrét esetekre alkalmazva megerősítette számos további AB határozat [42/2004. (XI.9.) AB határozat, majd *elvi élel a 42/2005. (XI.14.) AB határozat*]. Utóbbi elvi élel foglalt állást

- * egyfelől abban a vonatkozásban, hogy az alkotmányossági vizsgálat funkciója és célja a jogegységi határozattal megállapított *normatartalom* vizsgálata;
- * a határozat másfelől rögzítette, hogy milyen *kritériumokkal* összevetve marad alkotmányos funkciójának keretei között a jogegységi határozat.

A 42/2005. (XI.14.) AB határozat *két* alkotmányossági kritériumot határozott meg:

- * a hatalommegosztás (hatalmi ágak elválasztásának) jogállamiságból már korábbi gyakorlatában levezetett elvét (IV. 3.1. pont), valamint
- * a jogértelmezés kereteinek szigorú betartását (V. 3. pont).

E két szempontra figyelemmel a jogegységi határozat nem valósíthat meg jogértelmezés címén jogalkotást, azaz nem módosíthatja, és nem egészítheti ki az értelmezett jogszabályt, vagyis nem alkothat új szabályt.

II.2.3. A PJE fogyasztói szerződések szerződéses kikötéseinek tisztességtelenségéről tartalmaz állásfoglalást, vagyis a régi Ptk. 209-209/D. §-ait (mint a releváns, szóba jöhető szerződésekre alkalmazandó jogszabályi rendelkezéseket), valamint *implicite* a Hpt. vonatkozó, fentebb bemutatott (I.3.4.-I.3.6. pontok) szabályait értelmezi.

A PJE a fentiekben bemutatott (jelen vélemény II. pont) teljes jogszabályi háttérrel *figyelmen kívül* hagyva *túlmege* a többször szigorított Hpt.-előírásokon, valamint a Korm. Rendelet előírásain. A Hpt. 2009.08.01-jétől hatályos szövege – amint arra rámutattunk - ok-okozati összefüggésben álló feltételek meghatározását írta elő azzal, hogy ennek bizonyítása a pénzügyi intézményt terheli. 2010.01.01.-től pedig már az okok-körülmények tételes felsorolást tette kötelezővé a Hpt., amelyhez járult a Korm. Rendelet, amely a lakáscélú kamatok ügyfél számára kedvezőtlen változtatásának szerződésbe inkorporálandó okait taxatív felsorolta. A régi Ptk. 209-209/D. §-ainak értelmezésénél tehát nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy fogyasztói kölcsönszerződések bizonyos kikötéseinek tartalmát jogszabály határozza meg. Ennek a régi Ptk., a Hpt. és a Korm. Rendelet *együttes* értelmezésével meghatározott tartalomnak az *értelmezés fogalmi körét jelentősen meghaladó kiegészítését* fogalmazza meg a PJE, amikor hét új konjunktív kritériumot fogalmaz meg az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos kikötés tisztességtelenségére vonatkozóan [átvéve a 2/2012. (XII.10.) PK vélemény kritériumait].

II. 2.4. A jogegységi határozat rangjára, a bíróságokat *kötelező jogforrási szintjére* emelt kritériumok összességükben olyan **új jogpolitikai célt szolgálnak**, amely a régi Ptk. 209.-209/D. §-ain, az ezeket háttérjogszabályként a fogyasztói kölcsönszerződések vonatkozásában tartalommal kitöltő Hpt. és a Korm. Rendelet tételes szabályain messze túlmege. Amíg e jogszabályok az okok-körülmények meghatározásának kontextusában állítanak a régi Ptk. alapján tisztességeségi követelményt, a PJE III.2. pontja, és az erre alapozó törvény 4. § (1) bekezdése a kölcsönvevő fogyasztó számára annak biztosítását kívánja meg, hogy a fogyasztó „megfelelően” fel tudja mérni kötelezettségvállalása *mechanizmusát*, és annak lehetséges *mértékét*, terheinek lehetséges alakulását. Azt, hogy mi tekintendő „megfelelőnek”, a bírósági gyakorlat el tudná esetről esetre dönteni. A PJE azonban erre nem ad lehetőséget, hanem a hét kritérium megfogalmazásával *jogalkotást végezve tételesen meghatározza a „megfelelőség” tartalmát*. A hét kritérium azt a követelményt fogalmazza meg, hogy a fogyasztónak fel kell

tudnia mérni, hogy a kikötés alapján a lehetséges szerződésmódosítás milyen *hatással* van a kamatok, költségek, díjak mértéke alakulásának mértékére. Ilyen követelményt sem a régi Ptk., sem a Hpt., sem a Korm. Rendelet nem tartalmaz – jó jogpolitikai és gazdaságpolitikai okkal, ugyanis a hatások és a mértékek, a kötelezettségvállalási mechanizmus megértése és alkalmazása olyan bonyolult közgazdasági és pénzügytani szakismereteket feltételező feladat, amelyet speciálisan az említett jogszabályok betartásának közigazgatási ellenőrzése rendelt hatóság (korábban PSZÁF, ma MNB) végez. Nem a fogyasztótól lehet tehát elvárni a hatás és a mérték felmérését, hanem az őt védő szakhatóságtól, amely ezt a feladatot az említett jogszabályok alapján egyébként ma is végzi. A fogyasztó beemelése a hatás és mérték pontos megítélésébe korábban érthetően nem alkalmazott gazdaságpolitikai és jogpolitikai szempont, mert irreális követelmény teljesítését: csak a megfelelően felkészült, szakapparátussal rendelkező szakhatóságtól elvárható tevékenységet, elemzést tételez fel. A PJE és a Törvény tehát teljesen új gazdaságpolitikai és jogpolitikai koncepciót alapul véve messze túlmegegy a hatályos jogszabályok alapjául szolgáló gazdaság- és jogpolitikai szabályozási koncepción, az új koncepció kodifikálásával új szabályokat állapít meg, vagyis jogalkotást végez.

A lehetséges hatások, konkrét mértékek és e teljesen új – a jogalkotó által soha meg nem célzott - jogpolitikai szempontoknak a hét kritériumban való konkretizálása a Kúria által már nem jogértelmezés, hanem kétszeresen is: mind jogpolitikai szempontból, mind normatív tartalmát tekintve *új norma* alkotása.

II.2.5. Ilyen norma alkotása a régi Ptk., a Hpt. vagy más jogszabály módosítására tartozó jogalkotói feladat, ebből következően jogalkotói hatáskör, amelynek *elvonása sérti a hatalmi ágak elválasztásának az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamiság szerves részét képező elvét. A PJE egyben megsérti a C) cikk (1) bekezdését is, amely kifejezetten leszögezi, hogy a magyar állam működése a hatalommegosztás elvén alapszik.*

A PJE tehát az Alaptörvény két legalapvetőbb rendelkezésének sérelmén keresztül tartalmának alkotmányellenességénél fogva *a maga egészében súlyosan alkotmányellenes.*

II.2.6. Meg kell jegyezni, hogy a jogalkotást megvalósító PJE számára az európai *uniós jog*nak a PJE által felhívott rendelkezései *nem* szolgáltatnak hivatkozási alapot. A C-26/13 sz. ítélet által hivatkozott *irányelvek* ugyanis a tagállamok számára konstituálnak jogalkotási kötelezettséget, amelynek elmulasztása, vagy a nem megfelelő átültetés az állam felelősségét alapozza meg (ld. *Francovich- ügy*: C-6/90 és C-9/90 sz. ügyek). Az Alaptörvény világosan meghatározza az uniós tagságunkból adódó kötelezettségek kereteit [E) cikk], amely azonban *nem hatalmazza fel az uniós jogra hivatkozással jogalkotásra a Kúriát.* A PJE tehát sérti az Alaptörvény E) cikkét is, ennél fogva ennek alapján is *alkotmányellenes*, mivel ez a cikk kifejezetten „az Alaptörvényből eredő egyes hatáskörök”-ről szól. Jogalkotási hatásköre a Kúriának azonban az Alaptörvény alapján – mint látható – az E) cikk alapján sincs.

II.3. PJE 3. pont árfolyamrés (Törvény 3. §)

II.3.1. Az árfolyamrés közgazdasági háttere

Az árfolyamrés törvényben történt tisztességtelenné nyilvánításának alapjául az a semmivel alá nem támasztott – és a PJE rendelkező része 3. pontjában már megjelenő – állítás,

feltételezés szolgál, hogy a különnemű árfolyamok alkalmazása nem szolgáltatás. Ezzel szemben közgazdasági tény, hogy a deviza-adásvétel kapcsán – mind az eladáskor, mind a vételkor – a banknak megfelelő forrással kell rendelkeznie, és ennek meglétét a jegybank felé igazolnia is kell. A PJE által tisztességtelennek, a törvény által semmisnek deklarált árfolyamrész-kikötés mögött tehát nem egyszerű „átszámítás”, hanem valós devizamozgás van, amely értelemszerűen az ügylet lebonyolításakor árfolyam-feltételek mellett folyik, költségkihatása mindkét fél: a bank és a fogyasztó számára is valós pénzügyi, azaz költségkihatása van. Az árfolyamrész alkalmazása a jogalkotó és a felügyelet számára is ismert volt, olyannyira, hogy a teljes hiteldíj mutató számítására vonatkozó jogszabályi előírások rendelkeztek arról, hogy a THM számításánál figyelembe kell venni a törlesztő részletek kiszámításánál alkalmazott eltérő devizaárfolyamokat (324/2004. (XII.6.) Korm. rendelet, 83/2010. (III.25.) Korm. rendelet). Megjegyezzük, hogy 2013. decemberében az a hitel intézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: **új Hpt.**) megalkotásakor a jogalkotó átvette azt a Hpt.-ben szereplő rendelkezést, mely szerint deviza alapú jelzáloghitel szerződés vagy lakáscélú pénzügyi lízingszerződés esetén a kölcsön összege, törlesztő részlete és a devizában megállapított bármilyen költség, jutalék, díj forintban meghatározott összegének kiszámítása az MNB által megállapított és közzétett hivatalos devizaárfolyam alapján történik (Amennyiben a pénzügyi intézmény nem határoz meg saját deviza-középárfolyamot.) (új Hpt. 267. §, Hpt. 200/A. §). A hivatkozott rendelkezés jelzi, hogy **a jogalkotó pontosan ismerte és elismerte az árfolyamrész jogintézményét: meghatározta azt a szerződési kört, ahol eltérő szabályt kívánt érvényesíteni és ezen a körön kívül nem kívánta korlátozni, illetve tiltani az árfolyamrész alkalmazását.**

A PJE 3. pontja és a Törvény 3. §-a rendelkezéseinek az a következménye, hogy a jegybank középárfolyamának alkalmazási kötelezettsége miatt részben visszamenőlegesen bolygat meg már lezárt jogviszonyokat, ami a jogbiztonság követelményét sérti anélkül, hogy ezzel szemben valamilyen alkotmányos elv érvényre juttatása állna. A két rendelkezés tehát az **Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését sérti, ezért alkotmányellenes.** Az Indítványozó az ezzel kapcsolatos álláspontját a későbbiekben részletesen kifejti.

II.4. A tulajdonhoz való jog sérelme – kisajátítás

II.4.1. A PJE 3. pontja és a Törvény 3. §-a azonban mintegy „kétszeresen” alkotmányellenes, mivel emellett a hitelt nyújtó oldalán a jogszabályok betartásával, vagyis jogkövető üzleti magatartásával megszerzett tulajdonában: vagyonában csökkenés következik be jogszabályi rendelkezés alkalmazása folytán. **A vagyonban beálló veszteség jogszabállyal történő okozása anélkül, hogy ennek bármilyen alkotmányos magyarázata lenne, sérti a tulajdonhoz való jogot** (Alaptörvény XIII. cikk) anélkül, hogy ez a sérelem az ugyanazon rendelkezésben említett társadalmi felelősség-vállalással összefüggésbe hozható lenne. A tulajdonjog természetesen nem korlátozhatatlan, azonban korlátozásának alkotmányos indoka kell, hogy legyen. Ilyen lehet a közérdek, azonban erre sem a PJE, sem a törvény nem utal, ezért a *PJE 3. pontja a hozzáfűzött indokolással együtt, valamint a Törvény 3. §-a alkotmányellenes.*

II.4.2.A PJE és a Törvény hivatkozott rendelkezéseinek alkotmányosságát megalapozhatná az, ha a rendelkezés következtében beálló vagyonszőkenést *kisajátításnak* lehetne minősíteni [Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdés]. Ennek azonban ugyancsak a közérdek a feltétele, továbbá azonnali, feltétlen és teljes kártalanítással kellene járnia. Jelen esetben sem közérdekre hivatkozás nem történik, így az nincs is igazolva, sem a többi feltétel nem teljesül: a jogalkotó meg sem kísérelte, hogy a tulajdonhoz való jog sérelmének kisajátítás alkotmányos jogcímén alkotmányos alapot konstituáljon. Minthogy kisajátítás nemcsak az állam, hanem más (természetes vagy jogi) személy javára is lehetséges lenne, a jogalap hiánya folytán a *PJE 3. pontja, valamint a Törvény 3.§-a sérti az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdését, és ezért alkotmányellenes.*

II.5 A Törvény hatálya (személyi-, és tárgyi hatály) és a Törvény diszkrimináció tilalmába ütközése

II.5.1. Személyi hatály:

Tekintettel az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdés a) pontjára a Törvényben szabályozott per magánjogi jogvita. A magánjogi perben a kereset indítás célja, hogy az alanyi jogában megsértett vagy veszélyeztetett fél a bíróság által – közjogi eszközök útján – magánjogi védelemben részesüljön. A polgári eljárásjog általános szabályai szerint a felperesnek a pert azon személyek ellen kell megindítani, akikről úgy gondolja, hogy a védendő alanyi jogát sértik, vagy veszélyeztetik. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: **Pp.**) 229. § (1) bekezdése alapján *„A keresettel érvényesített jog tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanabból a tényalaphoz származó ugyanazon jog iránt ugyanazok a felek - ideértve azok jogutódait is - egymás ellen új keresetet indíthassanak, vagy az ítéletben már elbírált jogot egymással szemben egyébként vitássá tehessék (anyagi jogerő).”* Az anyagi jogerő beálltával az ítéletben konkrétan meghatározott peres felek vonatkozásában a per tárgya ítélt dolognak minősül. A polgári perben a polgári jog azzal szemben érvényesíthető, aki a jog alapjául szolgáló jogviszony alanya. Az ítélt dolog a római jogból származó olyan jogintézmény, amely a jogbiztonságra tekintettel és összefüggésben a jogerő intézményével jelenti, hogy a bíróság által ítélettel jogerősen eldöntött igény a továbbiakban, bíróság előtt ismételtelen nem tehető vitássá. Az ítélt dolog intézménye *ius facit inter partes* jellegű, azaz a jogerős bírósági döntés csak a konkrét felek vonatkozásában vált ki joghatást. (35/2011. (V.6.) AB határozat)

Kérdésként merül fel, hogy a perben mely peres felek között lesz a per tárgya ítélt dolog? A Törvény egyáltalán nem szabályozza, hogy a jogalkotó mely személyek jogait kívánja alakítani.

A Törvény 7. § (2) bekezdésének első mondata alapján a perben alperes a Magyar Állam. A Pp. szabályai szerint a perben az lehet fél, aki perbeli jogképességgel rendelkezik. Az állam a Ptk. 3:405. § (1) bekezdése alapján a polgári perben jogi személyként vesz részt, azonban e jogi személyisége csak azokra a jogviszonyokra terjed ki, amelyekből az államot illető jogosultságok, illetve terhelő kötelezettségek fakadnak. A pénzintézeteknek – a Törvény által meghatározott különleges eljárás értelmében – a polgári eljárást az állam, mint alperes ellen kellett megindítaniuk, szemben a fogyasztói kölcsönszerződések alanyaival, akiknek a perre vonatkozóan perképességgel rendelkeznek. Az állam – Törvény által alapított – perképessége, azonban polgári anyagi jogot nem keletkeztethet. A Törvény nem tartalmaz olyan

rendelkezést, amely választ adna arra a kérdésre, hogy perben az állam által védeni kívánt jogok mely személyek jogait és kötelezettségeit érinti. Ugyancsak nem rendezi a Törvény azt a kérdést sem, hogy az ítélet a fogyasztók mely meghatározott csoportjára terjed ki.

Az állam absztrakt jogalany, aki a Ptk. 3:405. § (1) bekezdésében foglaltakat kivéve minden esetben meghatározott közhatalmi feladatkörében meghatározott szervezetek útján – a jogszabályi rendelkezéseket mindenkor betartva – léphet magánjogi, vagy közjogi jogviszonyba. A Törvény nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely a már meglévő – konkrét felek között létrejött – polgár jogi jogviszonyba történő belépését legitimálná.

Az állam közérdekvédelmi funkciójából fakadó jogosítványaitól meg kell különböztetni azokat a jogokat, amelyeket a polgári jogi jogviszony közvetlen alanyaként – mint jogi személy – gyakorolhat. A fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő jogviszonyra kiható hatályú jognyilatkozatokat, intézkedéseket az állam kizárólag az alkotmányos keretek között, jogszabályi felhatalmazással törvény által megjelölt szervezet útján tehet. A Törvény ilyen feladatkörrel egyetlen állami szervezetet sem ruházott fel, kizárólag az állam perbeli képviseletét ellátó személyt határozta meg. Az adott jogviszonyhoz tartozó hatáskörrel rendelkező szervezet felhatalmazása nélkül valamennyi jogosítvánnyal rendelkező állam perben állása nem értelmezhető.

A jogalkotás, végrehajtás és az igazságszolgáltatás egyaránt az államot megillető közhatalmi jogosítvány, ezért a külső polgári jogviszonyban az igazságszolgáltatás feladatát végző bíróságok előtti eljárásban egységesen fellépő és nem egy meghatározott közfeladatot teljesítő állam szerepvállalása – a Törvény 7. § (2) bekezdése – a hatalommegosztás elvét súlyosan sérti [Alaptörvény C) cikk (1) bekezdés].

II.5.2. A Törvény diszkrimináció tilalmába ütközése, avagy az egyenlő bánásmód követelménye:

Az Indítványozó véleménye szerint a Törvény személyi hatályának meghatározása a diszkrimináció tilalmába ütközik tekintettel arra, hogy a Kúria és a jogalkotó kizárólag a pénzügyi intézmények által megkötött szerződésekre alkotta meg a tisztességtelenség új fogalmát. Az új tisztességtelenségi fogalomnak az Indítványozó véleménye szerint más szektor (telekommunikációs, földgáz-, áramszolgáltatói stb.) szolgáltatói sem tudnának megfelelni, azonban az ő egyoldalú módosítást lehetővé tevő szerződéses rendelkezéseikre továbbra is a polgári jogi értelemben vett tisztességtelenség szabályai vonatkoznak. Ennek eredményeképpen azonos módon megítélendő polgári jogi szerződések (ÁSZF-ek) tekintetében a gazdasági élet szereplői között a tisztességtelenség fogalmát két különböző fogalom alapján kell megítélni, ami a formális logikai szabályok megsértésén túl, mivel semmilyen indok alapján nem igazolt és igazolható, az Alaptörvénnyel ellentétes (Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdése), hiszen az egyenlő bánásmód követelményének elve szerint személyek vagy személycsoportok között nem lehet indokolatlanul különbséget tenni. A Törvény azonban politikai célok megvalósítása érdekében kizárólag a pénzügyi szektor résztvevői által kötött, már meglévő, esetleg már régen lezárt polgári jogi jogviszonyokba avatkozik be, ily módon indokolatlanul sérti meg az egyenlő bánásmód követelményét.

Az Alkotmánybíróság több ízben vizsgálta, hogy az alapjogok a jogi személyekre vonatkoznak-e. A testület eddigi állandó gyakorlata szerint [21/1990. (X. 4.) AB határozat, 7/1991. (II. 28.) AB határozat, 28/1991. (VI. 3.) AB határozat] az alapjogok rendszerint a jogi személyekre is vonatkoznak, így az alapjogok alkotmányos védelmét általában a jogi személyek is érvényesíthetik.

A jogképesség általánossága annak másik oldala a diszkrimináció tilalma minden más alapjoggal is összefüggenek, ugyanakkor mégsem minden megkülönböztetés tilalmazott általános jelleggel, hiszen bizonyos esetben az államnak kötelezettsége pozitív diszkriminációt alkalmazni. Ekként tehát nem általában a különbségtétel tilalmazott, hanem az igazolható ok nélkül történő megkülönböztetés. És alkotmányjogi értelemben vett igazolható okot sem a PJE, sem a Törvény nem tartalmaz.

II.5.3. Tárgyi hatály:

A jogbiztonság alkotmányos elvét sérti a Törvény – Módosító Törvénnyel módosított – számos rendelkezése. A Módosító Törvény 52. § (1) bekezdése a Törvény 1. §-át kiegészítette az (1a) bekezdéssel. A Törvény eredeti tárgyi hatálya a 2004. május 1. és 2014. július 19. napja között forint és deviza alapú szerződésekre terjedt ki, amelyet a Módosító Törvény az (1a) bekezdéssel kiterjesztett a deviza kölcsönszerződésekre is. A Módosító Törvény 33-36. §-hoz fűzött indokolás alapján „... módosul a 2014. évi XXXVIII. törvény tárgyi hatálya, az 1. §-ba beiktatott (1a) bekezdés alapján a deviza alapúnak (a devizában nyilvántartott vagy devizában nyújtott és forintban törlesztett) nem minősülő deviza hitel- vagy kölcsönszerződés illetve pénzügyi lízingszerződés is a 2014. évi XXXVIII. törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződésnek minősül, ha azt a 2014. évi XXXVIII. törvény 1. § (1) bekezdésében meghatározott időpontok között kötötték és annak részévé a 2014. évi XXXVIII. törvény 4. § (1) bekezdése szerinti kikötést is tartalmazó általános szerződési feltétel vagy egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel vált.”

Továbbá jelentősen módosítja a Módosító Törvény 52. § (2) bekezdése a Törvény tárgyi hatályát abban, hogy a Törvény 1. § (2) bekezdése helyébe új rendelkezés kerül, aminek következtében a végtörlesztéssel és a fedezeti ingatlannak a Nemzeti Eszközkezelő által az állam javára való megvásárlásával lezárt fogyasztói kölcsönszerződések a Törvény hatálya alá kerülnek, és helyettük a fizetési számlához kapcsolódó kölcsönszerződéseket és az állami kamattámogatással nyújtott lakáscélú forint alapú kölcsönszerződéseket veszi ki a Törvény tárgyi hatálya alól.

A jogalkotó önkényesen, minden ésszerű indok nélkül határozza meg a Törvény tárgyi hatályát, ráadásul ezt visszaható hatállyal teszi. Az Indítványozónak, és minden más pénzügyi intézménynek a Törvény perindításra nyitva álló határidőben hatályos szövege alapján kellett mérlegelnie, hogy pert kíván-e indítani a vélelem megdöntése érdekében, vagy sem. Azzal, hogy a Módosító Törvény a Törvény tárgyi hatályát utóbb módosítja, a vélelem következtében olyan jogviszonyok (pl.: végtörlesztés keretében lezárt szerződések) rendelkezései is tisztességtelenné válnak, amelyek tekintetében a vélelem megdöntésére a pénzügyi intézménynek már nincsen lehetősége.

A Módosító Törvény 52. § (10) bekezdése módosítja a Törvény 6. §-át, melynek következtében a forint alapú, valamint a deviza fogyasztói kölcsönszerződések esetén a 2010.

november 26-át követően közzétett ÁSZF-ek vagy a korábbi ÁSZF-ek 2010. november 26. napját követően közzétett módosításai vonatkozásában nem kell vélelmezni a Törvény szerinti tisztességtelenséget. A Módosító Törvény önkényesen módosítja a vélelem hatálya alá tartozó szerződések körét. A Módosító Törvény miniszteri indokolása szerint „a 2010. november 27-ét követően közzétett ÁSZF-ek vagy a korábbi ÁSZF-ek 2010. november 27-ét követően közzétett módosításai vonatkozásában az eltérő szabályozást indokolja, hogy ekkor lépett hatályba a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény azon módosítása, amely a korábbinál szigorúbb feltételeket szabott a pénzügyi intézmények számára a szerződésmódosítások tekintetében, és főszabályként kimondta a fogyasztó számára a kedvezőtlen egyoldalú szerződésmódosítás tilalmát.”

Idézzük a régi Hpt. 210/A. § (1)-(4) bekezdését:

210/A. § (1) Fogyasztóval kötött, lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésre vagy pénzügyi lízingszerződésre a 210. § (3)–(5) és (11) bekezdésétől eltérően a (2)–(4) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül – e törvény eltérő rendelkezése hiányában – nem módosítható.

(3) A (2) bekezdésbe ütköző szerződésmódosítás semmis.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szerződés a pénzügyi intézmény által az ügyfél számára kedvezőtlenül kizárólag a kamat tekintetében, kormányrendeletben meghatározott esetekben, feltételekkel és módon módosítható, amennyiben azt a jegybanki alapkamat, a refinanszírozási kamatlábak, a pénzpiaci indexek, a hitelező lekötött ügyfélbetétei kamatának változása, a szabályozói környezet, illetve a hitelkockázat kormányrendeletben meghatározott változása indokolja.

Látható, hogy a régi Hpt. 210/A. §-a kizárólag a fogyasztói lakáscélú hitel- és kölcsönszerződésekre vonatkozóan állapít meg szigorúbb szabályokat, továbbá nem tesz különbséget forint, deviza, vagy deviza alapú szerződések között. Érthetetlen, hogy a jogalkotó e törvénymódosítást miért vette alapul a forint és deviza szerződések esetében, mikor a régi Hpt.-nek e szabályai kizárólag a lakáscélú finanszírozásokat szabályozta.

A Törvény 1. § (1a) bekezdésének hatályba lépésével a Törvény hatálya alá a forint, a deviza, és a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések tartoznak. Azonban e tárgyi hatályba a jogalkotó önkényesen belenyúlt oly módon, hogy a forint és deviza szerződéseket 2010. november 27. napjától kivonta a Törvény hatálya alól. Az Indítványozó megjegyzi, hogy a gyakorlatban a devizanemek alapján semmilyen különbség nincs az egyes általános szerződési feltételek között, ezt igazolja, hogy a per tárgyává vált deviza alapú szerződésekre vonatkozó általános szerződési feltételek vonatkoznak a forint, illetve deviza szerződésekre is. A Módosító Törvény rendelkezéseinek megfelelően módosított Törvény érdekes jogi helyzetet teremt, hiszen a három szerződés típusra vonatkozó ugyanazon általános szerződési feltételekre egy szerződés esetében vélelmezni kell a rendelkezések tisztességtelenségét, míg a másik két szerződés típus esetében ilyen vélelem nem érvényesül. Ezt a helyzetet még tovább árnyalja az, ha a vélemény megdöntése érdekében indított peres eljárásban a felperes pénzintézetnek a kereseti kérelmét jogerősen elutasítják, hiszen ez esetben jogerős ítélet fogja megállapítani annak a szerződési feltételnek a tisztességtelenségét, amelyről a Módosító Törvény alapján forint és deviza szerződések esetén nem lehet vélelmezni a

tisztességtelenséget. Az MNB-nek a Törvény rendelkezései értelmében joga van közérdekű keresetet indítani a forint és deviza szerződések rendelkezéseinek a tisztességtelenségének megállapításáról. Az MNB-nek a közérdekű keresettel a per megindítására 2015. február 14. és február 28. napja között van lehetősége. Érdekes helyzetet eredményezne az, ha az MNB e jogvesztő határidőn belül nem indítaná meg a keresetet, ugyanis ez esetben ugyanazon törvényi rendelkezés tisztességtelennek és tisztességesnek is minősülne. Ez az ellentmondás olyan fokú, hogy az a szabályozás alkotmányellenességét eredményezi. Továbbá a tárgyi hatály utólagos módosítása a jogbiztonságot kifejezetten veszélyezteti.

A Törvény a szerződési feltételek között azok alkalmazásának időpontja szerint különbséget tesz. A Törvény nem tekinti vélelem alá tartozónak a 2010. november 27. napjától a forint és deviza szerződések általános szerződési feltételeit, holott a régi Hpt. 234/A. § (1) bekezdése alapján a 210/A. § szabályait a hatályba lépésük előtt megkötött szerződések esetében is alkalmazni kellett. A jogalkotó továbbá arra sem volt tekintettel, hogy a 210/A. § 2012. április 1. napján hatályát veszítette. Ha tehát a jogalkotónak a szándéka – a Módosító Törvény miniszteri indokolása szerint is – arra irányult, hogy az időbeli hatály megállapításakor a régi Hpt. 210/A. §-t vette alapul, akkor nincs ésszerű indoka annak, hogy e jogszabályi hely hatályon kívül helyezése a tisztességtelenség vélelmét nem érinti.

Az Indítványozó a fentiekben részletesen rámutatott arra, hogy a Törvény rendelkezései – ideértve a Módosító Törvénnyel módosított rendelkezéseket is – önkényesen állapítják meg a Törvény hatálya alá tartozó szerződések körét, valamint a vélelem fennállására, illetve fenn nem állására vonatkozó időszakot.

II.6. Visszamenőleges hatályú utólagos tisztességtelenné (jogellenessé) nyilvánítás

A PJE 2. pontja az ahhoz fűzött indokolással együtt (III. 2. pont), és a Törvény 4. § (1) bekezdése hét konjunktív szempontot, kritériumot fogalmaz meg annak elbírálásához, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó szerződéses kikötés a Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződések esetében tisztességes, azaz jogszerű-e. A hét kritérium megfogalmazása önmagában nem, de *visszamenőleges hatályú* jogszabályba foglalása – amint fentebb (ld. jelen panasz I.3.8. pont) igazoltuk – sérti a jogállamiság, és az abból levezetett jogbiztonság alkotmányos elvét, valamint az Európai Központi Bank idézett véleménye szerint az uniós jogot is, ezért már ennél fogva is alkotmányellenes.

A Törvény 4. § (1) bekezdése azonban a visszamenőlegességen *túlmenően* is alkotmányossági aggályokat kelt. Megjegyezzük, hogy bár a Törvény a PJE-re hivatkozik, mint ami által felvetett egyes kérdéseket rendezni kíván, annak állásfoglalásain messze túlmegegyezik az egyoldalú szerződésmódosítás kritériumaival is. A törvény *megdönthető vélelmet* állít fel a kikötés tisztességtelenségére, amelyet a hitelintézetnek kell megdöntenie. Önmagában egy törvényes vélelem kodifikálása természetesen nem alkotmányjogi relevanciájú kérdés, azonban a visszamenőleges hatály révén már azzá válik.

II.7. Bizonytalanság az alkalmazandó jogszabályok köre tekintetében – 4. § (1) bekezdés és 11. § (1) bekezdés együttes értelmezése és alkalmazása. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelme

Ezen túlmenően azonban a Törvény 4. § (1) bekezdését a 11. § (1) bekezdéssel együtt kell alkalmazni. Ez a szabály azt jelenti, hogy vélelem megdöntésére irányuló eljárásban *kizárólag* a kikötés tisztességességének a Törvény 4. § (1) bekezdésében meghatározott kritériumoknak való megfelelését lehet vizsgálni, vitatni. **Ennek megfelelően**

- * **a per tárgya kizárólag az, hogy tisztességes-e a kikötés, de a kereseti kérelem jogalapja, ennek megfelelően a megítélés, vagyis a bírósági ítélet jogszabályi alapja: az alkalmazható jogszabályi rendelkezések köre kizárólag a Törvény 4. § (1) bekezdése lehet.**

Ezen értelmezés *kizárja minden más jogszabályi rendelkezés figyelembe vételét és alkalmazását*, különösen a már többször említett Hpt.-szabályok, és a Korm. Rendelet alkalmazását, illetve az arra való hivatkozást. Ez az értelmezés nincs összhangban a *PJE* – ugyan az árfolyamrés kapcsán, de a kérdés általános voltára tekintettel – általános érvennyel az *indokolás III.1. pontjában* kifejtett követelménnyel, és az *Európai Unió Bírósága C-26/13 sz. ügyben* hozott ítéletének alapjául szolgáló *93/13/EGK irányelv* azon előírásával, amelyet az akkori *Ptk. a 209. § (2) bekezdésében* át is vett: egy szerződéses feltétel tisztességtelenségének megítélésekor a szerződés megkötésére vezető *minden körülményt figyelembe kell venni*. „**Minden körülmény**” figyelembe vétele értelemszerűen kizárja azt, hogy – bár az eljárás tárgya kizárólag a kikötés tisztességessége – a bírósági ítélet jogi alapja kizárólag a 4. § (1) bekezdésben felsorolt hét kritérium legyen.

Fentiekre tekintettel a Törvény 4. § (1) bekezdése és az alkalmazását meghatározó 11. § (1) bekezdése szoros összefüggésük folytán együttesen *kétszeresen* alkotmányellenesek: egyfelől a két jogszabályi rendelkezés sérti az uniós jogot, így sérti az Alaptörvény *E) cikkét*, továbbá sérti az Alaptörvénynek *a tisztességes eljáráshoz való jogot garantáló, alapvető jogként megfogalmazott XXVIII. cikkét* is. Ez a cikk azért szenved sérelmet, mert a vélelem megdöntését megkísérlő hitelintézetnek ebben az értelmezésben nincs módja másra, mint a 4. § (1) bekezdésbe foglaltaknak való megfelelésre hivatkozni, holott egy jogvita eldöntése nem egy törvény által saját szövegében kijelölt *egyetlen* jogszabályi rendelkezés, hanem a jogrendszer valamennyi releváns jogszabályának alkalmazása révén történik. Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy a bírák – függetlenségük deklarálása mellett – csak a törvénynek vannak alárendelve. Hangsúlyozzuk: *bármely, azaz minden, az ügy, a jogvita eldöntése szempontjából releváns törvénynek*. A bírónak tehát alkotmányos kötelessége a 4. § (1) bekezdésének és 11. § (1) bekezdésének együttes értelmezése során arra a következtetésre jutni, hogy a jogvita tárgya ugyan a 4. § (1) bekezdésbe foglalt kritériumoknak való megfelelés, a jogvita eldöntéséhez azonban a magyar jog minden releváns jogszabályát alkalmaznia kell. Bármilyen – a jogalkalmazást a hét kritériumra – leszűkítő értelmezés súlyos alkotmányosséértést jelentene.

Más jogszabályok figyelembe vételét és alkalmazását kívánja megakadályozni talányos megfogalmazásával a Törvény két együttesen alkalmazandó rendelkezése akkor, amikor a fentiekben vázolt első értelmezési variáns gondolatkörében mozogva az egész magyar jogrendszert ki kívánja zárni a jogvita eldöntéséből. Ez az értelmezés ezért megfosztja az

Indítványozó a tisztességtelenség vélelmének *tisztességes eljárásban* való érdemi vitatása lehetőségétől, így sérti az Alaptörvény XXVIII. cikkét, ezért *súlyosan alkotmányellenes*.

II.8. A jogbiztonság sérelme – alkotmányellenesség

A jogbiztonság attribútuma az AB egyik korai határozata szerint az, hogy „*a jog egésze és egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Vagyis a jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.*” (9/1992.(I.30.) AB határozat).

A jogbiztonság tehát a visszamenőleges hatály tilalma mellett azt is magában foglalja, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazó a jogot *a maga egészében, azaz rendszerként* kezelje. A jog: rendszer, ezért beszélünk „jogrendszerről”, amelyet az egyes jogszabályok a maguk összességében, együtt hatva, egymással összefüggésben alkotnak. A jogalkotó nem tekinthet el attól, hogy adott jogszabály megalkotása milyen *már meglévő* és a címzettek által *követett*, de legalábbis követni rendelt jogrendszeri környezetben történik, és attól, hogy az új jogszabály szerves illeszkedjen a már meglévő jogrendszer rendszertani alapvonalaihoz, alapvető elveihez és kereteihez. Ez a biztosítéka annak, hogy az új jogszabály meghozatala után is megmarad a jogrendszer „rendszer”-jellege, azaz az új nem veri szét a jogrendszer meglévő – és amíg az AB az ellenkezőjét: az alkotmányellenességet esetről esetre, jogszabályról jogszabályra vonatkozóan ki nem mondja – alkotmányosnak minősülő kereteit. Ez az új jogszabály alapján meginduló *jogalkalmazási* folyamat *alkotmányosságának alapfeltétele*.

Ennek megfelelően a *jogalkalmazó sem* tekinthet el attól, hogy a jogvita eldöntésénél a *releváns jogszabályokat a maguk összességében, együtt hatva, egymással összefüggésben* alkalmazza. A jog „alkalmazása” ugyanis ugyanúgy rendszer-jellegű, mint a jogalkotás: a jogalkalmazó, így a bíró is nem egyetlen jogszabályt alkalmaz, hanem *bírói függetlensége* tudatában [Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés] maga határozza meg az ügy eldöntése szempontjából releváns jogszabályokat. Kiválasztja tehát a jogrendszer részét képező azon jogszabályi rendelkezéseket, amelyek szakmai és morális megítélése, meggyőződése szerint szükségesek döntése meghozatalához, és alkalmazza azokat egymással összefüggésben, egymással együtt hatva. A bíró tehát nem egyetlen jogszabályt alkalmaz, hanem a jogalkalmazás a *magyar jogrendszer*, és adott esetben a *nemzetközi, vagy az európai jogból* eredő további jogszabályok *komplex alkalmazását* jelenti.

A Törvény egymással szorosan összefüggő 4. § (1) bekezdésének a 11. § (1) bekezdésével együttes vizsgálata egyértelművé teszi, hogy a jogalkotó ki kívánja zárni a jogalkalmazás köréből a magyar jogrendszernek úgyszólván az egészét. Lex specialis-ként, és egyfajta „enkklavéként” elrendeli, hogy a Törvény alapján indult perekben kizárólag a vélelemnek a felsorolt kritériumoknak való megfelelését lehet vizsgálni.

További alkotmányossági aggály jelentkezik annak következtében, hogy a jogalkotó a jogot, mint intézményt *konkrét napi politikai cél* elérése szolgálatába kívánja állítani - megfosztva azt valódi funkciójától: normatív tartalmától. A jogalkotó napi politikai, egyben jogpolitikai célja világos: közvetlenül „lefordítja” a napi aktuálpolitikai döntést a jog nyelvére és ennek kizárólagos érvényesülése érdekében ki kívánja zárni minden más jogszabály alkalmazását,

különösen olyanokét, amelyek a politikai döntésben szándékolttól *eltérő* gazdasági-politikai-gazdaságpolitikai-jogpolitikai eredményre vezethetnének. A jogalkotó tehát nyilvánvalóan ki kívánja zárni olyan jogszabályok alkalmazását, amelyek az adott jogvitát a Törvény által szándékolttól eltérő megvilágításba helyezhetnék.

Ezt a törekvést az AB újabb gyakorlata is a *jogállamiság sérelmének* tekinti: 131/2008. (XI.3.) AB határozatában leszögezte: „... *jogállamban bármely politikai törekvés csak az Alkotmány keretei között valósítható meg. A jogállamiság elvével összeegyeztethetetlen az, ha a kormányzat az Alkotmány garanciális rendelkezéseinek kiüresítésével, azok tudatos félre tételével valósítja meg ... törekvéseit.*”

Végül fentiekből következően - azokat egymással összefüggésben vizsgálva és értelmezve - megvalósult a *jogalkotói joggal való visszaélés*, amellyel a jogalkotó egyben a jogalkotói jog rendeltetésszerű gyakorlásának alkotmányos követelményét is negligálja. Jogalkotói joggal ugyanis nemcsak élni, de visszaélni is lehet. A rendeltetésszerű joggyakorlásnak a magánjogi viszonyokban ismert alapelve a közjogban is mindennek az alfája. Nem véletlenül hangsúlyozta az Alkotmánybíróság már 1998-ban a 31/1998. (VI.25.) AB határozatban: *a joggal való visszaélés tilalma az egész jogrendszerben érvényesül, így a közjogban is.* Ezt követően pedig a 18/2008. (III.12.) AB határozat az Alkotmánynak többek között a jogállamisági-jogbiztonsági klauzulája értelmezésével és abból levezetve a *rendeltetésszerű joggyakorlás* követelményét deklarálta alkotmányossági követelménynek.

A Törvény 4. § (1) bekezdésének és 11. §-ának együttes alkalmazási kötelezettségére tekintettel, a fentiek miatt a két jogszabályi rendelkezés, és mivel e két rendelkezés alkotja a Törvény voltaképpeni jogpolitikai gerincét, így a Törvény a maga egészében alkotmányellenesnek minősül, mivel *sérti a jogállamiság-jogbiztonság elvét, és a bírói függetlenség alkotmányos követelményét.*

Összefoglalva: a Törvény 4. § (1) bekezdése alkalmazása során a 11. § (1)-ben foglaltakat *csak abban az értelmezésben lehetne alkotmányosan alkalmazni*, hogy az ne zárja ki a teljes magyar jogrendszer bármely szabályára való hivatkozást, mivel a felperesnek és az eljáró bíróságnak is csak ebben az esetben van lehetősége a peres eljárás tisztességes (alkotmányos - Alaptörvény XXVIII. cikk) lefolytatására. Ellenkező esetben sérelmet szenved a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog.

Mivel azonban a törvény e két szabálya a hét kritérium kizárólagos alkalmazását teszi kötelezővé, a két szabály *sérti a jogállamiság-jogbiztonság elvét, és a bírói függetlenség alkotmányos követelményét.*

II.9. A bírói függetlenség sérelme – alkotmányellenesség

A magyar jogrendszernek a maga egészében való alkalmazása a bírónak *alkotmányos kötelezettsége* [Alaptörvény 25. § (1) bekezdés, 26. § (1) bekezdés]. A bírák törvény alá rendeltségében az is benne foglaltatik, hogy a bírák „csak” a törvénynek vannak alárendelve, de hozzá kell tenni: az alkotmányos törvényeknek *feltétlenül*. A jogalkalmazást végző bíró tehát eldöntheti ugyan, hogy mely jogszabályokat alkalmazza döntése meghozatalánál, azonban ezt el is *kell* döntenie, más szóval döntését *indokolnia kell*.

Az indokolási kötelezettség azt jelenti, hogy a bíró akkor jár el, akkor bíraskodik alkotmányosan, ha eldönti, hogy

- * a Törvény rendelkezéseit betartva, annak engedelmeskedve kizárja a magyar jogrendszernek egyéb, a Törvény által hatályukban nem érintett releváns szabályait, mindenekelőtt és különösen a régi és az új Ptk.-t, a Hpt. korábbi és hatályos rendelkezéseit, valamint a Korm. Rendeletet, valamint az európai uniós jog releváns irányelveit, vagy pedig
- * választ a Törvény és a neki ellentmondó fenti egyéb releváns jogszabályok alkalmazása között.

A bírónak a választását természetesen indokolnia kell. Az indokolás *kulcskérdése* az, hogy a Törvény polgári jogilag tisztességtelennek nyilvánít, azaz jogszabályba ütközőnek, így semmisnek minősített – hatályon kívül helyezés nélkül – az említett jogszabályokban található releváns rendelkezéseket. A Korm. Rendelettel eltekintve tehát Törvény tartalmaz korábbi törvényekkel ellentétes rendelkezést. Azonos jogforrási hierarchiai szinten álló jogszabályok ütközése azonban az AB állandó gyakorlat szerint önmagában véve nem alkotmányossági probléma: az ellentmondást a jogalkalmazónak kell feloldania, vagy ha ez nem lehetséges, a jogalkotó közbe lépésére van szükség. A jogállamiság elvéből önmagában véve nem következik, hogy ilyen ellentét kezelése az AB-re tartozna. A 35/1991. (VI.20.) AB határozat hangsúlyozza: „*A törvényhozás valamely ... hibáját általában jogalkalmazói jogszabály értelmezéssel kell feloldani, mert a jogalkalmazás hivatott eldönteni, hogy a konkrét jogviszonyokban az ellentétet ... hordozó rendelkezések közül melyik törvényhely alkalmazásával kell eljárni.*”

Fentiekből okszerűen következik, hogy az eljáró bírónak ítéletben kell döntenie arról, hogy az egymással kétségtávolan ellentétes - fentiekben felsorolt (és esetleg a bíró álláspontja szerinti más egyéb) jogszabályok és a Törvény közül

- * melyiknek az alkalmazását választja, melyikre alapozza döntését, és
- * miért.

Ez a döntés, és a döntés indokolása a bírónak alkotmányos kötelessége, amelynek megsértése önmagában véve is az Abtv. 26. § (1) szerinti alkotmányjogi panasz benyújtására ad alapot. A bírónak tehát két értelmezési lehetősége van.

- * Az egyik szerint elvileg figyelmen kívül kellene hagynia azokat a hatályos, valamint a már nem hatályos, de a szerződéskötéskor még hatályos, és így azokat alakító jogszabályokat (ld. II.2.1.-II.2.6. pontok), amelyek betartása a pénzüintézetek számára jogszabály előírt kötelezettség volt, egyben magatartásuknak jogkövetőként történő minősítését megalapozza.
- * A másik értelmezési lehetőség ennek az ellenkezője. Az idézett 9/1992. (I.30.) AB határozat szerint a jog egészének, és egyes részterületeinek kiszámíthatósága, előre láthatósága tehát alkotmányossági követelmény. A jogrendszert alkalmazó bíró ezt a követelményt nem hagyhatja figyelmen kívül, ezért a jogvita eldöntésénél: a Törvény alkalmazása során a jogrendszert a maga egészében kell alkalmaznia. A Törvény 11. § (1) bekezdésének egyetlen alkotmányos értelmezése tehát az, hogy
 - a jogvita tárgya, vagyis az eldöntendő kérdés a pénzüintézeti ÁSZF-eknek a hét kritériumnak való megfelelése, azonban

- ez nem az alkalmazandó jogszabályok körét határozza meg: alkotmányosan ezt a jogalkotó nem is teheti.

Abban az esetben ugyanis, ha ezzel ellentétesen értelmeznénk a Törvény 11. § (1) bekezdését: vagyis úgy, hogy a jogvita eldöntése során kizárólag a Törvény 4. § (1) bekezdését lehet a vélelem megdöntése kérdésében alkalmazni, kétségtelenül alkotmányellenes értelmezést tennénk magunkévá. Ezt egyetlen magyar bíró sem teheti meg.

Azzal, hogy a jogalkotó kétségtelenül kísérletet tett a kétféle értelmezés nyitva hagyására, kétszeresen is súlyosan alkotmányellenes helyzet kialakulását idézte elő.

Egyrészt maga a kétféle értelmezési lehetőség önmagában véve is olyan fokú jogbizonytalanságot teremt, amely a jogbiztonság súlyos sérelmével jár. **A „világos, érthető és megfelelően értelmezhető”, összességében tehát egyértelmű normatartalom a jogbiztonságból következő alkotmányos követelmény** (11/1992.(III.5.) AB határozat).

Másrészt a bírói függetlenség [Alaptörvény 26. § (1) bekezdés] is sérül, hiszen a jogrendszer egészét, más jogszabályok alkalmazását kizáró értelmezés esetében a bíró el van zárva attól, hogy a megítélése szerint releváns jogszabályok mindegyikére alapozza ítéletét. Ez a mechanikus jogalkalmazás annyit jelent, hogy a Törvény mintegy már előre „megírta” a bíró ítéletét, azt a bírónak csak – a részben sui generis perjogi előírásokat betartva – „alá kell írnia”.

Ez az értelmezés kiragadja a Törvény szabályozási tárgyát a jogrendszer egészéből és annak számos – adott esetben alapelvi szintű – rendelkezésével szembe menve és azok között „mazsolázva” rontja le azok érvényesülési-alkalmazási lehetőségét. Ez az előre láthatóság, a kiszámíthatóság sérelme okán sérti a jogbiztonságot, ezért alkotmányellenes.

Végül alkotmányellenességhez vezet a kizárólagos alkalmazásként történő értelmezés lehetősége azért, mert a bírót meg kívánja akadályozni abban, hogy a magyar jogrendszer más – az eljáró bíró megítélése szerint - releváns szabályait (így különösen, de nem kizárólag: a korábbi Ptk. 209-209/D. §-ait, valamint az ennek 2009. évi módosítása alapjául szolgáló említett uniós irányelv követelményeit, a régi Hpt. szabályait, és a Korm. Rendelet) alkalmazza és érvényre juttassa. Ez a bírói függetlenség súlyos sérelme, amelyet az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése szögez le és részesít alkotmányjogi védelemben.

A Törvény 4. § (1) bekezdése és 11. § (1) bekezdése tehát három okból is alkotmányellenes.

II.10. Minden körülmény figyelembe vétele a jogalkalmazásban – érdekegyensúly a jogalkotásban

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését (is) értelmezve, vagyis a *jogállamiság* alkotmányos követelménye alapul vételével 8/2014. (III.20.) AB határozatában hangsúlyozta, hogy „A bírói szerződésmódosítás a magánfelek eltérő érdekeinek új egyensúlyba hozására alkalmas eszköz az eset összes körülményeinek mérlegelésével. A törvényi úton történő szerződésmódosításnak is, amennyire lehet, mindegyik fél méltányos érdekeit figyelembe kell vennie, vagyis az ilyen szerződésmódosításnak is érdekegyensúlyra kell törekednie a megváltozott körülmények mellett.”

Ebből okszerűen következik, ez az állásfoglalás azt jelenti, hogy a jogalkalmazás során az eljáró bírónak *nemcsak* a jogrendszer egészét, hanem minden olyan körülményt mérlegelnie kell, amely a szerződéskötéshez, a szerződés tartalmának meghatározásához vezetett, és az összes körülmény felderítésével oly módon kell tisztázni a tényállást, hogy minden körülményt, és azt is felderítse, hogy mely körülmények változtak meg és a változás miben áll. Ugyanígy a jogalkotó törvényhozási tevékenységével szemben is alkotmányos-jogállamisági követelmény a Törvény által szabályozott körben, hogy biztosítsa a szerződésmódosítás során a felek közötti érdekegyensúlyt.

A Törvény 4. cikk (1) bekezdése és 11. § (1) bekezdése ezt is meg kívánja akadályozni: mivel a két rendelkezés együttes olvasata olyan értelmezést sugall, vagy legalábbis lehetővé tesz, hogy a perben kizárólag a hét kritériumnak való megfelelést szabad a jogalkalmazó-bírónak vizsgálnia, ilyen értelmezés mellett nem teljesül az AB fenti határozatában megfogalmazott, a jogállamiság alapján megfogalmazott, abból levezetett alkotmányossági követelmény.

A jogalkotó sem volt figyelemmel a jogállamiság AB által a 8/2014. (III.20) AB határozatban hangsúlyozott követelményre, mert a Törvény a maga egészében, különösen a vélelem megfogalmazásával egyoldalúan a pénzintézetekre terhes szabályozást tartalmaz: nem biztosítja a megvalósuló szerződésmódosítás során a felek közötti érdekegyensúlyt. A terhek egyoldalúan a pénzintézetek oldalán jelentkeznek. Ezt bizonyítja az is, hogy amíg a Törvény 4. § (1) g) pontja a szerződéses kikötéssel szemben a szimmetria követelményét állítja fel, nem rendelkezik a körülmények olyan változásának figyelembe vételéről, amikor a változás abban állt, hogy az árfolyam-mozgás a kölcsönt felvevőkre nézve előnyösen jelentkezett: terheik, a fizetendő részletek csökkentek. A jogállamiságnak az említett AB határozatból következő sérelme, és magában a törvényben is belső ellentmondáshoz vezet, hogy a felek közötti szerződésmódosítás a közöttük biztosítandó érdekegyensúly megőrzésére tekintet nélkül követeli meg a szimmetriát – egyoldalúan a fogyasztó-hitelfelvevő javára. A szimmetria követelményének érvényesítését akkor lehetne vizsgálni, ha magában a Törvényben rendelkezett volna a jogalkotó a felek közötti elszámolásról, és nem utalja azt a jövőben megalkotandó jogszabályra.

II.11. A tisztességes eljáráshoz való jog – bírói függetlenség

II.11.1. A bírói függetlenség kérdését jelen beadvány már érintette a II.9. pontban, itt azonban más kontextusban hivatkoznak rá az Indítványozó. A II.9. pontban az egész jogrendszer alkalmazhatóságának kizártságára figyelemmel, vagyis a bíró oldalán, de a peres felekre az ítéletében kihatóan állítjuk a sérelmet. Itt viszont a tisztességes eljárás sérelmét, vagyis a peres fél/pénzügyintézet oldalán bekövetkező jogsérelmet hozzuk összefüggésbe a bírói függetlenség sérelmével, vagyis a tisztességes eljárás sérelme egyben a bírói függetlenség sérelme is.

A tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot nemzetközi minták alapján fogalmazta meg az 1989. évi alkotmányozó az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében. A két nemzetközi jogforrás: a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya 14. cikk 1. pontja, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) által gyakran alkalmazott 6. cikk 1. pontja. Jelen véleményben nem térünk ki a strasbourgi bíróság gyakorlatára, csupán jelezzük, hogy a két egyezmény és a korábbi Alkotmány, illetve az

Alaptörvény taralmi egyezése folytán a strasbourgi bíróság gyakorlatának igen nagy jelentősége van. Az Európai Unió Alapvető Jogok Kartája 47. cikke a két egyezményrel egybe hangzóan mondja ki a tisztességes eljárás követelményét, ami az EU Bírósága előtti eljárást tesz lehetővé. Hangsúlyozzuk egyébként, hogy a Kartát – annak kifejezett rendelkezése folytán - az EJEE-vel összhangban kell értelmezni.

II.11.2. A tisztességes eljárás alapjogának az Alaptörvénybe a régi Alkotmányból átvett megfogalmazása annyiban pontosabb a korábbi Alkotmányétól, hogy kifejezetten tartalmazza a „tisztességes”-kifejezést (a korábbi szövegben „igazságos”-kitétel szerepelt). A fentiekből nyilvánvaló, hogy ennek az alapjognak a nemzetközi egyezményekbe való ilyen mértékű beágyazottsága komoly *további eljárás-indítási lehetőséget* jelent mind a strasbourgi, mind a luxemburgi EU Bíróság előtt.

A tisztességes eljárás alapjoga nem egyszerűen a tárgyalással kapcsolatban megfogalmazott alapjog, hanem annál *tágabb*. A tisztesség eljárás nem egyszerűen az eljáró bíróság és a tárgyalás egyik vonása, hanem olyan *garanciális tartalmú, alapjogi szintű* alkotmányossági követelmény: „... olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni.” [6/1998. (III.11.) AB határozat].

II.11.3. A tisztességes eljárás alapjogának számos aspektusa van: ezek közül néhányat kiemelünk.

A tisztességes eljárás alapjogának kardinális taralmi követelménye az érdemi elbírálás lehetővé tétele.

Adott esetben az AB [37/2008. (IV.8.) AB határozat] a jogszabály által egy közigazgatási szervnek biztosított rendkívül széles mérlegelési jogból arra a következtetésre jutott, hogy annak bírósági felülvizsgálata számára semmiféle jogszerűségi mérce nem áll rendelkezésre. A bíróság a döntés felülvizsgálata során csak akkor tudja a tisztességes eljárás alapjogából következő - érdemi elbírálást tartalmazó döntést magában foglaló – feladatát ellátni, ha a jogszabály konkrétan meghatározza azokat a szempontokat, amelyeket a döntést hozó szerv köteles figyelembe venni. Ellenkező esetben a bírósági felülvizsgálat – érdemi döntés híján – kiüresedik, ezzel pedig sérelmet szenved a tisztességes eljáráshoz való jog. Az AB tehát a megfelelő garanciák hiányát, és ennek megfelelően mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg.

A tisztességes eljáráshoz való jog sérelmére vezethet adott körülmények között jogvesztő határidő előírása. Önmagában véve jogvesztő határidő előírása a jogrendszerben ismert és nem ritkán alkalmazott megoldás. Ugyanakkor a tisztességes eljárás alapjogának kétségtelen korlátozását jelenti a jogvesztés előírása, amely adott esetben alkotmányellenes korlátozásnak bizonyulhat.

A 3/2006. (II.8.) AB határozat szerint az ilyen korlátozásra is alkalmazni kell az alapjogkorlátozási tesztet: ez az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése alapján kifejezetten rögzített alkotmányossági követelmény, most már nem csupán az AB gyakorlata alapján kialakított alkotmányossági kritérium. Ha tehát a jogvesztés előírása nem elkerülhetetlenül szükséges, ha pedig szükséges, de nem áll ésszerű arányban a korlátozás céljával (adott esetben a társaság működése, mint cél nem indokolta a jogvesztő határidő kodifikálását), akkor az AB álláspontja szerint a cél más módon is, mint a korlátozással elérhető. Ilyenkor a korlátozás

szükségtelen, illetve ha szükségessége igazolható, aránytalan, következésképpen alkotmányellenes.

Nem nyilvános – versenyfelügyeleti – eljárásban, bizonyítás lehetőségének kizárásával hozott, a vezető tisztségviselőt érintő „foglalkozástól eltiltó” döntés alkotmányossági vizsgálata [19/2009. (II.25.) AB határozat] több vonatkozásban a Törvény eljárási szabályai, és a folyamatban lévő perek szempontjából alapvető fontosságú alkotmányossági feltételeket fogalmaz meg.

- a) Mivel az érintett vezető tisztségviselő felelősségének kimondására a támadott jogszabály szerint versenyfelügyeleti eljárásban került volna sor, a bíróság el van zárva attól, hogy az érintett felelősségét és a bizonyítékokat érdemben vizsgálhassa.
- b) A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására a társaság felelősségének megállapításából automatikusan következően és kötelező érvennyel kerül sor, így a bírósági eljárásban hiányoznak azok a garanciák, amelyek lehetővé tennék az érintett számára, hogy megfelelő terjedelemben bizonyítást kezdeményezzen.

Az érintett tehát el van zárva az érdemi, tisztességes eljárás követelményeinek megfelelő bizonyítás lehetőségétől. A szabályozás úgy telepít a tisztségviselőre bizonyítási kötelezettséget, hogy az eljárás módjára vonatkozó további szabályok elzárják őt a hatékony bizonyítási eszközök igénybe vételének lehetőségétől.

A 15/2002. (III.29.) AB határozat hangsúlyozta, hogy alkotmányellenes alapjogkorlátozásnak minősül, ha a jogszabály általános érvennyel korlátozza egy határozat megalapozása szempontjából releváns bizonyítást, és a bizonyítékokhoz való hozzáférést.

A 398/B/2007. AB határozat alkotmányossági feltételnek tekinti azt, hogy egy határozattal elmarasztalt személy a kimentés körében érdemi és teljes körű bizonyítás kezdeményezésére kapjon lehetőséget.

II.11.4. Kiemelkedő jelentősége van a tisztességes eljárással kapcsolatos alkotmánybíróági és nemzetközi gyakorlatban a fegyverek egyenlősége követelményének. Ez a követelmény a tisztességes eljáráshoz való alapjog egyik igen fontos eleme.

A fegyverek egyenlőségének elve – az AB 3242/2012. (IX.28.) AB határozata szerint - az Alaptörvényben nem nevesített, de elismert, a büntetőeljárás egészében irányadó alkotmányos alapelv. Ez az elv „a büntetőeljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson.” Az elv relevanciája azonban nem büntető eljárásjog-specifikus: a jogrendszer egészére kiterjed.

Az EJEB értelmezésében² a fegyverek egyenlősége „tisztességes” egyensúlyt kíván meg a felek között. Ennek megfelelően mindegyik félnek megfelelő lehetőséget kell kapnia arra, hogy ügyében olyan feltételek között járjanak el, amelyek nem hozzák őt az ellenfelével szemben hátrányos helyzetbe. Az Alkotmánybíróság egyetértően hivatkozott [166/2011 (XII.20.) AB határozatában] az EJEB egyik ítéletére,³ amely hangsúlyozza: a fegyverek egyenlőségének elve az eljárás lefolyására vonatkozó elvárások betartását követeli meg

² ECHR., Bulut v. Austria, judgement of 22 February 1996.; ECHR., Foucher v. France, judgement of 17 February 1997.; ECHR., Josef Fischer v. Austria, judgement of 17 January 2007.

³ Coeme és mások kontra Belgium, 2000. június 22-i ítélet

avégett, hogy biztosítsa az eljárás méltányosságát. A testület – az ügyészségnek a törvény által kijelölttől eltérő bíróság előtt vádemeléssel kapcsolatos jogát vizsgálva - leszögezte, hogy *„a fegyverek egyenlőségéből az következik: a vád és a védelem közel azonos lehetőségekkel rendelkeznek az eljárásban, ezért a vád számára biztosított többlet-jogosítvány sérti a fegyverek egyenlőségének elvét. ...az eljáró bíróság ügyészség általi kiválasztása alkalmas a hatékony védelemhez való jog ... megnehezítésére, esetleg ellehetetlenítésére is.”*

II.11.5. A Törvény kifejezetten és egyedül a devizahiteles perek lefolytatására kodifikált speciális eljárási szabályai a fentiekre tekintettel komoly alkotmányossági aggályokat keltenek.

a) A határidők irreálisan rövidek. A Törvény az egyoldalú szerződésmódosításról szóló szerződéses kikötés tisztességtelensége vélelmének megdöntésére irányuló perben a keresetlevél beadására devizaalapú kölcsönszerződés esetében 30 napos jogvesztő határidőt ír elő a törvény hatályba lépésétől számítva. [8. § (1) bekezdés]. Ez a határidő önmagában véve is rövid, alkalmas a jogérvényesítés tényleges ellehetetlenítésére, ezért már önmagában véve is sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, amely a tisztességes eljáráshoz való jogot alapvető jogként részesíti védelemben. A Törvény által szabott 30 napos perindítási határidő alatt kellett az Indítványozónak átnéznie több mint 10 év szerződéses anyagát, mérlegelni, hogy mely szerződési feltételek vonatkozásában kíván pert indítani, továbbá a Törvény által megadott formában összegyűjteni, és rendszerezni a kereset részévé kívánt tenni szerződéses rendelkezéseket. E rendkívül megterhelő, nagy kapacitást igénylő adminisztrációs feladatot az Indítványozónak úgy kellett teljesítenie, hogy közben a Törvény egyéb rendelkezései által előírt számítási, adatközlési feladatokat is el kellett látnia.

A 30 napos perindítási határidő anélkül jogvesztő, hogy egyáltalában az ennek révén megvalósuló alapjog-korlátozás szükségessége valamely más alkotmányos alapjog, alkotmányos elv érvényre juttatása érdekében indokolt lenne. Az arányosság vizsgálatának ilyen körülmények között nincs jelentősége.

b) A Törvény 8. § (1) bekezdést azonban emellett együtt kell alkalmazni a 10. § (3) bekezdésével, amely rendkívül szűkre szabja, a felperesre nézve hátrányosan korlátozza a bizonyítékok benyújtásának lehetőségét. Eszerint a bíró csak a tárgyaláson rendelkezésre álló bizonyítékokra, vagy a nyomban felajánlottakra vonatkozóan folytathat le bizonyítást, de ezek közül sem mindegyikre. A Törvény előírja, hogy ezeknek „alkalmasak”-nak kell lenniük arra, hogy a keresetlevélben előadottakat, vagy az alperes védekezését igazolják. Nem kétséges, hogy az amúgy is szűkre szabott 30 napos határidő során fellelhető bizonyítékokon túlmenő, a tárgyaláson felmerülő újabb bizonyítási igénynek megfelelő bizonyítékok benyújtásának kizárása súlyosan sérti a tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot [Alaptörvény XXVIII. cikk], de sérti a bírói függetlenség alkotmányos elvét-követelményét is [Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés]. Az Indítványozó előadja továbbá, hogy a keresetlevéllel és annak mellékleteinek csatolásával kapcsolatosan a Törvény 8. § (3) bekezdése sérti a jogbiztonság elvét, mivel az ott megfogalmazott rendelkezések a jogalkalmazók számára nem egyértelműek. A Törvény 8. § (3) bekezdése értelmében *„A keresetlevélhez továbbá elektronikus adathordozót kell csatolni, amely tartalmazza a keresetlevélnek és mellékleteinek informatikai eszköz alkalmazásával megszerkesztett változatát.”* Az Indítványozó és több más pénzügyintézet is a keresetleveléhez .pdf formátumban CD – azaz elektronikus – adathordozón

csatolta a számítógépes szövegszerkesztő programmal készített – tehát informatikai eszköz alkalmazásával megszerkesztett – szerződési rendelkezéseit, így maradéktalanul eleget tett a Törvény rendelkezéseinek. Más pénzintézetek esetében a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasította arra az indokra alapítva, hogy a pénzintézet nem szerkeszthető formátumban nyújtotta be.

A fenti jogalkalmazók közötti értelmezés a normavilágosság elvét sérti, amely kérdés különös hangsúlyt kap az Indítványozó esetében, ugyanis nem volt olyan jellegű kötelezettsége az Indítványozónak és a többi hitelintézetnek sem, hogy az okiratokat elektronikus formában megőrizze. Tekintve hogy a Törvény alapján eljáró bíróságok a .pdf kiterjesztésű okiratokat nem fogadták el „informatikai eszköz alkalmazásával megszerkesztett változat”-nak, így az idő rövidsége miatt a peres feleknek nem áll módjukban az, hogy a teljes, 10 évet felölelő szerződéses rendelkezéseket a per tárgyává tegyenek, hanem a kizárólag papír alapon meglévő szerződéseket csak bizonyítási eszközként tudják az első tárgyaláson csatolni. Ez nyilvánvalóan sérti a tisztességes eljárás elvét. Az Indítványozó az előzőekben ismertetett problémát a saját esetével kívánja megvilágítani: Az Indítványozó engedményezés útján megszerezte egy másik pénzügyi intézmény jelzáloghitel portfólióját. Az Indítványozó az engedményezésről 2011. évben tájékoztatta az ügyfeleket, és ettől az időponttól kezelte a portfólióban lévő szerződéseket. Tekintettel arra, hogy 2011-ig több szerződés is lezárásra került, az Indítványozó e szerződések vonatkozásában nem rendelkezett szerződésekkel. A portfólióban található, még 2011-ben élő szerződésekről kapott adatokat és azokhoz tartozó szerződéseket. Tekintettel arra, hogy a szerződésből eredő követelések jogosultja az Indítványozó lett, a Törvény értelmében ő vált a perindításra jogosulttá, holott a szerződésre nézve semmilyen egyéb adattal nem rendelkezett, valamint ezen szerződések elektronikus formában sem voltak és jelenleg sem elérhetőek. Tekintve hogy az engedményező időközben jogutód nélkül megszűnt, így nincs is kitől kérni az adatokat, elektronikus változatát a szerződéseknek.

A bizonyíték benyújtásának ahhoz a feltételhez kötése, hogy már - az egyébként csak egy ízben elhalasztható, tehát ténylegesen - az első és egyetlen tárgyaláson rendelkezésre álljanak, annak megkövetelését jelenti, hogy egyetlen tárgyalást megelőzően, vagy annak folyamatban léte alatt már előre, illetve nyomban képes legyen a felperes arra, hogy a per jövőbeli menetének ismerete *nélkül* nyújtsa be az összes lehetséges bizonyítékát. Egy bírósági tárgyalás történései a felmerült tények-körülmények-érvek és ellenérvek függvényében értelemszerűen tesznek szükségessé *további bizonyítást*, aminek *kizárása*, jobb esetben egyetlen további tárgyalásig való lehetővé tétele azonban a maga teljes összefüggésrendszerében már nem csak a tisztességes eljáráshoz való jogot, és a bírói függetlenséget sérti, hanem a jogállamiság alkotmányos követelményét: a törvény megfosztja a peres felet bizonyítékai teljes körű előterjesztésének lehetőségétől.

A peres felek mellett a bizonyítási eszközök körének ilyen irányú szűkítése az eljáró bíró megalapozott döntés meghozatalához szükséges bizonyítást is szűkre szabja. A Törvény által szabott rövid határidőkből egyértelműen megállapítható, hogy a bizonyítási eljárás lefolytatása kizárólag okirati bizonyítékokra korlátozódik, mert a Pp. 166. § (1) bekezdésében felsorolt további bizonyítási eszközökre vonatkozó bizonyítás elrendelése a bíróság részére előírt határidők betartását veszélyezteti, de többnyire lehetetlenné teszi. A szakértői véleményre ez különösen igaz. A Törvény által szabott rövid eljárási határidők miatt szakértő

kirendelése nem lehetséges, a bíró szakértőt az erre irányuló indítvány esetén sem rendelhet ki, holott egy bizonyítási indítványt a bíró csak akkor mellőzhet, ha a bizonyítás a jogvita elbírálása szempontjából szükségtelen, vagy a fél az indítványt elkésetten, illetőleg a jóhiszemű pervittel össze nem egyeztethető módon terjesztette elő. A Törvény alapján indított perben azonban a felmerülő szakkérdések miatt szakértő kirendelése szükségszerű lenne. A 2/2012. (XII.10.) PK vélemény is úgy fogalmaz, hogy a fogyasztó köteles áttanulmányozni a szerződést, és ha olyan fogalmat, rendelkezést talál, amely számára nem egyértelmű, úgy igénybe vehet szakértőt. A bírónak, aki a jogi kérdésekben jártas szüksége lett volna szakértői vélemény beszerzésére tekintettel arra, hogy a per tárgyát képező szerződési feltételek pénzügyi-, közgazdaságtani- és jogi-szakkérdések, amelyek közül az eljáró bíró csak a jogi-, logikai kérdésekben tud dönteni. A rövid határidők miatt a bírónak nincs lehetősége arra, hogy a jogi szakismerettel és általános élettapasztalattal felfogható tényállításokat és okiratokat kivéve a bíró a beadványokat illetve nyilatkozatokat érdemben elbírálja, így azokat kénytelen figyelmen kívül hagyni. A jogalkotó az eljárási határidők szabályozásával nem a bizonyítási eszközök bizonyító erejét korlátozta, hanem a Törvényben a bizonyítandó tények alátámasztására alkalmas bizonyítási eszközök szolgáltatásának lehetőségét zárta ki a peres eljárásból. A Törvény indokolása kiemeli, hogy a különleges eljárásra vonatkozó szabályok biztosítják a perek gyors lezárását. E gyors határidő azonban annak az esélyét csökkenti, hogy a bíró a megalapozott döntését a bizonyítékok mérlegelését követően, azok figyelembe vételével hozhassa meg.

A bíróságnak az esetlegesen több ezer oldalas peres beadványokat 8 nap alatt kellett átnéznie, és azokra érdemben felkészülnie.

A Törvény 8. § (1) bekezdése és 10. § (3)-(4) bekezdése tehát egymással összefüggésben értelmezve és alkalmazva *háromszorosan alkotmányellenes*: sérti

- * a tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot,
- * a bírói függetlenség és
- * a jogállamiság alkotmányos követelményeit, elveit.

A Törvény 8. § (3) bekezdése a nem egyértelmű rendelkezése miatt a jogbiztonság elvébe ütközik és ezért alkotmányellenes.

II.12. A bizonyítási teher megfordítása – a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog és a bírói függetlenség sérelme, a tisztességtelenség új fogalma és a vélelem megdönthetetlensége

Súlyos alkotmányossági aggályokat kelt a *bizonyítási teher megfordítása* is. Perjogi alapelv, hogy aki valamit állít az köteles állítását bizonyítani. Jelen esetben azonban éppen az alperesként a törvény által megjelölt magyar állam [7. § (2) bekezdés] állítja azt, hogy az általa megalkotott törvény értelmében egy szerződéses kikötés tisztességtelen. Ennek megfelelően a tisztességes eljárás alapvető jogára, és a bírói függetlenség alkotmányos elvére figyelemmel az *alperesnek kellene állítását bizonyítani*, és a bíró számára lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy kötelezze alperest állítása bizonyítására. A Törvény 6. §-a nem csupán a tisztességtelenség vélelmét tartalmazza, hanem a hitelintézetre rója a bizonyítás terhet, amikor a *tisztességtelenséget törvényben állító alperessel szemben* őt kötelezi a vélelem megdöntésére.

Minthogy felperes a Törvény általános rendelkezésére [Törvény 4. § (1) bekezdés] való általános utaláson kívül nem állíthat semmit, az alperes *konkrét esetben* – csupán a Törvény általános rendelkezése folytán, de ezen kívül a konkrét esetre nézve – semmivel sem igazolt állításának bizonyítása a konkrét esetben a tisztességes eljárás alapvető jogára tekintette egyértelműen alperest *kellene*, hogy terhelje. (Fokozottan igaz ez abban az esetben, ha a felperest terhelő bizonyítási kötelezettség törvényi előírására a bizonyítási kötelezettség által érintett szerződések létrejöttét követően, vagyis visszaható hatállyal kerül sor.). A bizonyítási teher megfordítása tehát egyoldalúan súlyos bizonyítási szükséghelyzetbe hozza felperes-hitelintézetet, míg a jogvitára valójában *okot adó*, tisztességtelenséget állító *jogalkotó-alperesre* semmiféle bizonyítási kötelezettséget nem ró.

A bizonyítási teher megfordítása fentiekre tekintettel sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, és a bírói függetlenség alkotmányos követelményét, ezért a törvény 6. §-a *kétszeresen* alkotmányellenes.

Ahogy az Indítványozó a magyar állam ellen indított perben a keresetlevelében is előadta a Törvény és a PJE a tisztességtelenség új fogalmát alkotta meg. Mind a régi Ptk, mind az új Ptk. esetében több konjunktív feltétel megvalósulása szükséges ahhoz, hogy polgári jogi értelemben egy általános szerződési feltétel tisztességtelenségnek legyen minősíthető. Ezzel ellentétben a Törvény 4. § (1) bekezdésében a tisztességtelenség fogalmának 7 új konjunktív fogalmi elemét állítja fel. A Törvény, a régi Ptk. és az új Ptk. tisztességtelenségi fogalmainak vizsgálatakor az alábbi következtetések vonhatók le:

- * a Törvény, valamint a régi Ptk. és az új Ptk. tisztességtelenségre vonatkozó rendelkezései egymással ellentétesek;
- * a Törvény a tisztességtelenség fogalmát szűkebb körben használja;
- * a tisztességtelen ÁSZF rendelkezésekhez a régi Ptk. és az új Ptk. fűz jogkövetkezményeket (semmisség);
- * a Törvény a tisztességtelenséghez semmilyen polgári jogi jogkövetkezményt nem fűz, ugyanakkor egy elszámolási jogviszonyt állapít meg a felek között a Törvény 4. § (3) bekezdésében;
- * kérdésként merül fel, hogy a Törvény által vélelmezett tisztességtelenség azonos-e a régi Ptk. és az új Ptk. szerinti polgári jogi tisztességtelenséggel, de a régi Ptk. és az új Ptk. esetében több konjunktív feltétel együttes teljesülése esetén állapítható meg a polgári jogi értelemben vett tisztességtelenség;

Amennyiben a két tisztességtelenségi fogalom eltérő – tekintettel a különböző feltételekre –, úgy **a Törvény a tisztességtelenség új fogalmát alkotta meg**. Amennyiben a Törvény új fogalmat alkotott, úgy a polgári jogi értelemben vett tisztességtelenség, és az ahhoz fűződő jogkövetkezmény nem állapítható meg.

Mindezekre tekintettel a Törvény a tisztességtelenség vélelmét nem állapíthatja meg polgári jogi értelemben, mert annak a régi Ptk. és az új Ptk. szerint megkövetelt több konjunktív feltétel fennállta esetén van helye, ugyanakkor ezen többi konjunktív feltétel vizsgálatára a Törvényi vélelem megdöntése érdekében indított perben nincs lehetőség. Az Indítványozó előadja, hogy a Törvény által alkotott tisztességtelenség fogalma eltérő a polgári jogi értelemben vett tisztességtelenségtől, mivel a Törvény sem a régi, sem az új Ptk-t nem módosította. Az Indítványozó megjegyzi továbbá, hogy a Kúria nem jogosult fogalom

meghatározásra, mert az jogalkotói feladat, ezért a PJE fogalom alkotásával sérült a hatalmi ágak szétválasztásának elve.

Továbbá a Törvény megoldhatatlan feladat elé állítja a pénzügyintézeteket, ugyanis a vélelem alapjául szolgáló elvek között olyat is meghatároz, amelyet a pénzügyintézet nem képes bizonyítani. A Törvény 4. § (1) bek. c) pontja az objektivitás elvének meg nem felelő szerződési feltételt az alábbiak szerint definiálja: „*az egyoldalú módosítás feltételei nem objektív jellegűek, vagyis a fogyasztóval szerződő félnek módja van a feltétel bekövetkeztét előidézni, abban közrehatni, a módosításra okot adó változás mértékét befolyásolni.*” A pénzügyintézetnek a per során azt kell bizonyítania, hogy nem volt módja a módosításra okot adó feltétel bekövetkezését előidézni, valamint a módosítás mértékét befolyásolni. Már az Alkotmány Bíróság is megállapította azt az általánosan ismert jogelvet, hogy **nemleges tényt azonban nem lehet bizonyítani** [36/1994. (VI.24.) AB határozat]. Ebből a szempontból és ezen indok alapján azonban **nem egy megdönthető vélelemről beszélhetünk, hanem tulajdonképpen egy megdönthetetlen vélelemről** – és itt ismét lehet utalni az eljárás „gyorsított” jellegére. Az alperesnek kellett volna bizonyítani, hiszen az ő perbeli pozíciójából lehetett volna bizonyítani azt a tényt, hogy a felperesnek esetlegesen volt ráhatása a szerződési feltételek módosítására.

II.13. Elévülés [Törvény 1. § (6)-(7) bekezdés] – a jogbiztonság és a bírói függetlenség sérelme

Az elévülésnek a Törvény 1. § (6) és (7) bekezdésében történt szabályozása ugyancsak alkotmányossági aggályokat vet fel.

A Törvény 1. § (6) bekezdése a Polgári Törvénykönyv elévülési szabályainak értelmezéséről rendelkezik tekintet nélkül arra, hogy törvényben nem lehet másik törvény értelmezésére vonatkozó követelményeket megállapítani: ilyen esetben az elévülés szabályozó törvényt magát kell módosítani. Erre azonban – tekintettel arra, hogy a régi Ptk. már hatályát veszítette – nincs jogalkotási lehetőség. A jogállamból levezetett jogbiztonság követelményét sérti, ha hatályban már nem lévő, de még alkalmazandó törvény alkalmazásánál annak tartalmával szöges ellentétben álló módon történő értelmezésre és alkalmazásra való kötelezettséget ír elő a bíró számára. A Törvény 1. § (6) bekezdése sérti a jogállamiság alkotmányos követelményét, sérti az abból levezetett *jogbiztonság* követelményét [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés], továbbá sérti a *bírói függetlenség* követelményét [26. cikk (1) bekezdés], ezért alkotmányellenes.

A fenti alkotmányossági aggályokon túlmenően azonban tartalmilag is téves az 1. cikk (6) bekezdésében foglalt rendelkezés. A rendelkezés azt mondja ki, hogy a Törvény hatálya alá tartozó szerződések esetében az elévülés a kölcsönszerződés megszűnésével kezdődik. A Törvénybe ez a rendelkezés egy módosító javaslattal került be, melynek indokolása arra hivatkozik, hogy „a fogyasztói kölcsönszerződés a felek között olyan huzamos ideig tartó, folyamatosnak és egységesnek tekinthető szerződéses jogviszonyt hoz létre, amelyből eredő egyes követelések a szerződés fennállása alatt önállóan nem évülhetnek el, ebből következően az elévülés csak a szerződéses jogviszonynak a szerződés szerinti megszűnésekor kezdődik.”

Gárdos István a közelmúltban megjelent tanulmányában⁴ rámutat arra, hogy önmagában sem a követelés alapjául szolgáló jogviszony tartós jellege, sem a szolgáltatás időszakosan visszatérő jellege nem akadályozza a követelés elévülésének, a kölcsönszerződés alapján a hitelező követeléseire érvényesül az elévülés kezdetére vonatkozó szabály.

A polgári jog általános szabályai alapján tehát a kölcsönszerződésekből fakadó követelések elévülésének kezdő időpontja megegyezik e követelések esedékessé válásának időpontjával. Gárdos rámutat arra, hogy „az elévülési idő fogalmilag akkor kezdődik, amikor a követelés az igény állapotába lép”, tehát akkor, amikor a követelés bíróság előtt érvényesíthetővé válik. Az elemzés szerint: „...az elévülés olyan követelések esetén kizárt, amelyeknél vagy egységes, vagy pedig folyamatosan megújuló jellegüknél fogva az egyes teljesítési részletek nem válhatnak önállóan igénygé, azaz a perjogi szabályok alapján nem lehetne bírósági úton érvényesíteni.”

Gárdos szerint a kamatfizetési kötelezettség azonban nem tekinthető egységes vagy folyamatos szolgáltatásnak sem, a kamat a kölcsönkapott pénz használatának ellenértéke, amelynek elévülése a tőketartozás elévülésétől függetlenül, az egyes kamatfizetési esedékességi időpontokban megkezdődik.

A Törvény által alkotott új elévülési szabály tehát azzal, hogy az elévülés kezdő időpontjaként a kölcsönszerződések megszűnésének időpontját jelölte meg, nem az élő hazai jogot kodifikálta, hanem a hatályos jogot megváltoztatva, új szabályt alkotott, amely a Törvény hatálya alá sorolt fogyasztói kölcsönszerződésekkel összefüggésben 10 évre visszamenőleg megváltoztatta az elévülés addig érvényesülő szabályait. Ilyen módon megbomlik a jogrendszer egysége is, mert a szerződések egy részére az általánostól eltérő elévülési szabály érvényesül, anélkül azonban, hogy a jogalkotó ennek szükségességére ésszerű magyarázatot adott volna.

Az Indítványozó megjegyzi, hogy már a Törvény hatálya alá tartozó szerződésekből eredő követelésekor is nyomban bíróság előtt érvényesíthetőek voltak, e követeléseknek nincs semmilyen olyan tulajdonsága, amely megakadályozná azt, hogy azok elévülése a keletkezésükkor megkezdődjön. A Törvénynek az általános elévülési szabályoktól való eltérése nem támasztható alá. A Törvény 1. § (6) bekezdése a már fennálló jogviszonyokra visszamenőlegesen állapít meg új szabályt, így a jogalkotó visszamenőlegesen alkotott jogot, hiszen érdemben változtatja meg a már fennálló jogviszonyok tartalmát. A Törvény elévülési szabályai önkényesen megfosztják a pénzügyi intézményeket attól a joguktól, hogy a perekben védekezésül elévülési kifogással éljenek.

A Törvény 1. § (7) bekezdése a fentiek szerint „újraértelmezett” elévülés nyugvására állapít meg újabb rendelkezést. Kimondja, hogy a (6) bekezdés szerinti követelés elévülése a Törvény hatályba lépésétől kezdődően a 3. § (5) bekezdésében és a 4. § (3) bekezdésében meghatározott, a későbbiekben meghozandó külön törvényben majd közzendő időpontig nyugszik.

⁴ Gárdos István: A kölcsönszerződésekből fakadó követelések elévülésének kezdő időpontja, Jogtudományi Közlöny 2014. szeptember

A Törvény 1. § (7) bekezdése az *elévülés nyugvásának* kardinális jelentőségű kérdése szabályozását bizonytalan ideig, valamikor a jövőbeni bizonytalan törvényhozásra utalja: a „külön törvény” meghozatala híján nem lehetséges, hogy a felperes keresetlevelében *meghatározza igényeit*, így a 6. és 8. § szerint megindítandó perek petitumai meghatározásának egyik alapvető feltétele meghatározhatatlan: *felperes el van zárva attól, hogy kereseti kérelmét megalapozottan előterjessze*.

A Törvény 1. § (7) bekezdése alkotmányellenes, mert sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot. Másfelől ez a jogszabályi rendelkezés a bírót a bírói függetlenség sérelmével - a törvényhozó szándékos és a (6) és (7) bekezdésben kifejezetten deklarált tétlensége miatt - *elzárja attól, hogy felperest olyan helyzetbe hozza a per során, hogy az kereseti kérelmét teljes körűen előterjeszthesse*. Ehhez szükség lenne a bíró számára annak lehetővé tételére, hogy alperest kötelezze a szóban forgó törvények megalkotására, azonban ehhez a per *szünetelésére* lenne szükség. Ezt a lehetőséget azonban a Törvény 1. § (7) bekezdése kizárja. A Törvény 1. § (6)-(7) bekezdése ennél fogva *sérti a bírói függetlenség követelményét, tehát ez okból is alkotmányellenes*.

II.14. A bírósághoz fordulás alapjogának sérelme, tisztességes eljáráshoz való jog sérelme

Az alkotmányos alapjogok a pénzügyi intézményt, mint jogi személyt is megilletik. Az Alaptörvény I. cikk (4) bekezdése kimondja: „*A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak*.”. Az Indítványozót tehát megilleti az – Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében is deklarált – bírósághoz fordulás joga, amelynek értelmében: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy... valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el*.”

A szükségesség és arányosság kritériumainak megfelelően ez az alapjog is korlátozható, de lényeges tartalmát tiszteletben kell tartani [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés]. **A bírósághoz fordulás jogának lényeges tartalmát bizonyosan kiüresíti az olyan szabályozás, amely a bíróság számára a keresetről a szabad bizonyítás elvét megsértve gyakorlatilag csak egyfajta tartalmú döntés meghozatalát teszi lehetővé, mivel kizárja, hogy a bíróság az elé vitt jogvitát saját meggyőződésének megfelelően, érdemben elbírálja.**

A Törvény és a 2/2014 PJE az egyoldalú szerződésmódosításról szóló szerződéses kikötésekkel kapcsolatos szabályai (4. §, 6. § és 11. §, illetve 2. pont) azzal az eredménnyel járnak, hogy az ilyen szerződéses kikötés tisztességtelenségének de facto megdönthetetlen vélelmét állítják fel, és az értelmezési tartomány rendkívül szűk kijelölésével a bíróság számára – amennyiben a bíróság nem talál módot arra, hogy alkotmány-konform értelmezze és alkalmazza e szabályokat – csak a vélelem megdöntésére irányuló keresetet elutasító döntés meghozatalának lehetőségét biztosítják. Az így létrejött és a szabad bizonyítás elvét is sértő szabályozás a fentebb idézett tisztességes eljárás elvét önmagában is megsérti.

A tisztességes eljáráshoz való jog lényege, hogy garantálja az anyagi igazság érvényre juttatásához szükséges és az esetek többségében alkalmas bírósági eljárást. [9/1992. (I. 30.) AB, ABH 1992, 59, 64]

Ennek keretében a tisztességes eljáráshoz való jog megköveteli a fegyverek egyenlőségét is, ami alapján a peres feleknek egyenlő esélye és alkalma kell, hogy legyen arra, hogy tény- és jogkérdésekben véleményt formálhassanak és állást foglalhassanak. [6/1998. (III. 11.) AB, ABH 1998, 91, 95-96]. Ezért a tisztességes eljáráshoz való jog megköveteli, hogy a peres feleknek ésszerű lehetőségük legyen jogi álláspontjuk és az azokat alátámasztó bizonyítékok előadására. Ennek során az egyik fél nem hozható hátrányosabb helyzetbe a másiknál. A bíróságnak a felek előadásait és a felajánlott bizonyítékokat megfelelő módon értékelni és mérlegelni kell, és ezt értelemszerűen az eljárási szabályoknak biztosítaniuk kell. [19/2009. (II.25.) AB határozat, ABH 2009, 146, 15 és köv. old.].

A Törvény az egyoldalú szerződésmódosításról szóló szerződéses kikötés tisztességtelensége vélelmének megdöntésére irányuló perben a keresetlevél beadására devizaalapú kölcsönszerződés esetében 30 napos jogvesztő határidőt írt elő [8. § (1) bek.]. Ez a határidő önmagában véve is rövid, alkalmas volt a jogérvényesítés tényleges ellehetetlenítésére, ezért a megfelelő felkészülési idő hiánya miatt nem csak a jogállamiság elvébe ütközött, hanem már önmagában véve is megsértette az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, amely a tisztességes eljáráshoz való jogot alapvető jogként részesíti védelemben.

A Törvény 8. § (1) bekezdését együtt kell alkalmazni a 10. § (3) bekezdésével, amely rendkívül szűkre szabja, szélsőségesen korlátozza a bizonyítékok benyújtásának lehetőségét. Eszerint a bíró csak a tárgyaláson rendelkezésre álló bizonyítékokra, vagy a nyomban felajánlottakra vonatkozóan folytathat le bizonyítást, de ezek közül sem mindegyikre. A Törvény előírja, hogy ezeknek „alkalmasak”-nak kell lenniük arra, hogy a keresetlevélben előadottakat, vagy az alperes védekezését igazolják. **Nem kétséges, hogy az amúgy is szűkre szabott 30 napos határidő során fellelhető bizonyítékokon túlmenő, a tárgyaláson felmerülő újabb bizonyítási igénynek megfelelő bizonyítékok benyújtásának kizárása súlyosan sérti a tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot** [Alaptörvény XXVIII. cikk], **de sérti a bírói függetlenség alkotmányos elvét-követelményét is** [Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdés].

A bizonyíték benyújtásának ahhoz a feltételhez kötése, hogy már - az egyébként csak egy ízben elhalasztható, tehát ténylegesen - az első és egyetlen tárgyaláson rendelkezésre álljanak, annak megkövetelését jelenti, hogy egyetlen tárgyalást megelőzően, vagy annak folyamatban léte alatt már előre, illetve nyomban képes legyen a felperes arra, hogy a per jövőbeli menetének és az alperes védekezésének ismerete nélkül nyújtsa be az összes lehetséges bizonyítékát. **Egy bírósági tárgyalás történései a felmerült tények, körülmények, érvek és ellenérvek függvényében értelemszerűen tesznek szükségessé további bizonyítást, aminek kizárása, jobb esetben egyetlen további tárgyalásig való lehetővé tétele azonban a maga teljes összefüggésrendszerében már nem csak a tisztességes eljáráshoz való jogot, és a bírói függetlenséget sérti, hanem a jogállamiság alkotmányos követelményét: a törvény megfosztja a peres felet bizonyítékai teljes körű előterjesztésének lehetőségétől.**

Az eljárás maximált időtartama [9. § (3) bekezdése] nem biztosítja sem azt, hogy a felperes érdemben előadhassa érveit és bizonyítékait, de a bíróság sincs abban a helyzetben, hogy az előadottakat érdemben megítélje, mérlegelje.

A per főszabályként egyetlen tárgyalási napon tárgyalandó, aminek következtében sérelmet szenved a szóbeliség és a közvetlenség.

Az alperes akár a tárgyalás napján benyújthatja válasziratát, amire felperesnek nincs módja reagálni, így ezzel kapcsolatos bizonyítékait sem terjesztheti elő.

A Módosító Törvény 52. § (11) bekezdése a Törvény 7. § (7) bekezdését kiegészítette a k) ponttal, amely alapján a perben nincs helye perújításnak. A módosításnak e pontja is alkotmányellenes. A Módosító Törvény már folyamatban lévő eljárásokban fosztotta meg a feleket egy rendkívüli perorvoslat lehetőségétől, e módosítás sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot (Alaptörvény XXVIII. cikk).

A **perújítás** alapvető jelentőségű jogintézmény, amely lehetővé teszi, hogy az ítélethozatalkor nem ismert tény, körülmény utólagos ismertetése esetén a már jogerős ítéletet erre tekintettel felül lehessen vizsgálni. A perújítás orvosolja azt, hogy a nem megfelelő tényekre alapított ítélet ne maradjon hatályba, hanem a helyét a valós tényekre, bizonyítékokra alapított helyes tartalmú ítélet vegye át. A Módosító Törvény a perújítás megtiltásával egy rendkívüli jogorvoslati jogot – a már folyamatban lévő peres eljárásban – vett el a peres felektől. A jogalkotó e módosítással visszamenőleges hatályú jogalkotás tilalmába ütköző módon alkotott jogszabályt. A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. § (2) bekezdése alapján *„Jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.”*

II.15. az eljárási illeték

A felperesek által fizetendő illeték mértéke is arra utal, hogy a jogalkotó el kívánta nehezíteni a perindítást. Az 5/2013. PJE 2. b) pontja szerint azokban az esetekben, amikor a per tárgya a szerződés meghatározott kikötésének az érvénytelensége, a per tárgyának értékét meg nem határozhatónak kell tekinteni. Az általános szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítása iránt indított perek szintén meg nem határozható pertárgy értékűnek minősülnek, sőt a közérdekű perekben a felpereseket az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: **Itv.**) 5. § (1) bekezdése szerint jellemzően személyes költségmentesség illeti meg. Mindezekre figyelemmel az ilyen perekre fizetendő illeték összege az Itv. 39. § (3) bekezdésére figyelemmel első fokon 36.000,- Ft., fellebbezési eljárásban 48.000,- Ft., felülvizsgálat esetén pedig 70.000,- Ft.

Ehhez képest a Törvény 8. § (7) bekezdése, 13. § (2) bekezdése és a 15. § (2) bekezdése az Itv. 42. § (1) bekezdés a) pontja, a 46. § (1) bekezdése és az 50. § (1) bekezdése szerinti illeték-maximumok lerovását írja elő. Ezzel az egyébként fizetendő illeték összegének 41,6, 52 és 50-szeresének a megfizetésére kötelezik a törvényi vélelem megdöntésére kötelezett

pénzügyi intézményeket. Sőt ezt az összeget a Törvény 8. § (1) bekezdés a) és b) pontjaira figyelemmel háromszor fizettetik be vele, mert függetlenül attól, hogy a deviza alapú, a forint és a deviza dokumentációja – az árfolyamkockázatra való utalás kivételével – szó szerint megegyezett, a pénzügyi intézményeknek három pert kell indítaniuk.

Összegezve: felperesnek nincs módja tisztességes eljáráshoz való alapjogának tartalmi elemeként a meghallgatáshoz való jogának érvényesítésére, de az eljárás nyilvánvalóan sérti a fegyverek egyenlőségének alkotmányos követelményét is. A rövid törvényi határidők miatt a bíróságnak sincs lehetősége arra, hogy az ítéletet alapjául szolgáló döntését bizonyítékokkal kellően alátámasztva legyen képes meghozni.

A Törvény gyakorlatilag tehát *statáriális* eljárást kodifikál úgy, hogy az Alaptörvény 54. cikkében említett *különleges jogrend* bevezetésének feltételei, és ezzel az alapvető jogok korlátozásának feltételei *nem állnak fenn*.

A Törvény eljárási szabályai (6. pont A polgári peres eljárás) tehát sértik az Alaptörvény 54. cikkét is, ezért ez okból is alkotmányellenesek.

III. Összegezés

Az Indítványozó álláspontja szerint elsődlegesen a PJE és a Törvény *a maga egészében alkotmányellenes* a visszamenőleges hatály tilalmának megsértése, a jogbiztonság sérelme miatt. Közjogi érvénytelenség miatt alkotmányellenes a Törvény és a PJE.

Másodlagosan alkotmányellenesek a PJE alábbi rendelkezései: rendelkező rész 2. és 3. pont, indokolás III. 2. és 3. pont.

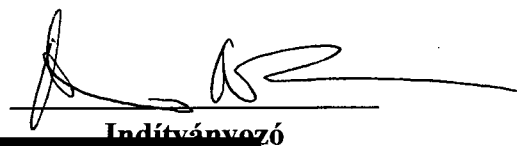
Harmadlagosan alkotmányellenesek a Törvény alábbi rendelkezései: 1. § (1)-(1a), (6)-(7) bekezdés, 3. §, 4. § (1) bekezdés, 6. §, 7.-15. §, 17.§, 19. §.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az Indítványozó a jelen beadványban felsorolt érvekkel nem kizárólag a 2/2014. PJE és a 2014. évi XXXVIII. törvénynek az Alaptörvénnyel való összeférhetetlenségét kívánta bizonyítani, hanem azt is, hogy a Törvény alkalmazásával a bírói függetlenségbe és a jogállamiság eszméjébe vetett állampolgári bizalom is meggyengülhet.

Az Indítványozó az Abtv. 52. § (5) bekezdésére és 57. § (1a) bekezdésére, valamint az Alkotmánybíróság ügyrendjéről szóló 1001/2013 (II. 27.) Tü. határozat 36. § (2) bekezdésére tekintettel kijelenti, hogy a személyes adatainak nyilvánosságra hozatalához nem járul hozzá.

Budapest, 2014. november 3.

Indítványozó

képviselőtében

Dr. Nádasi-Szabó Tamás

vezető jogtanácsos